

MİMAR SİNAN

5. P. S. Büyük Üstadın Mesajı ..... Şekür OKTEN
9. Masonluk Dünyasında Karmaşık
Bir Sorun ve Etkinlik Açısından
Bilimsel Niteliği Üzerine
Düşünceler II ..... Naki Cevad AKKERMEN
18. N. C. Akkerman K. den mektuplar ... Mimar SİNAN
22. Evrende Zekâ ..... Faruk ERENGÜL
33. Eski Mısır'da Akıl ..... Reşat ATABEK
43. Tolerans Üzerine ..... Fikret ÇELTİKÇİ
48. Viyanalı Mozart Birader ..... Mişel MARGULİES
54. Güney Afrika'daki Masonluğun
Tarihçesi ..... Günen İPEKÇİ
59. Manuel Muriilo Toro ..... Tarık GÜNER
61. Olayların İçinden ..... Sahir ERMAN
66. Türkiye Masonluğunda
Bir Kitap ..... Abdürrahman ERGİNSOY
69. Localarda Verilen Konferanslar ..... Mimar SİNAN
73. Kuruluş Yıldönümlerini İdrâk Eden
Localar ..... Mimar SİNAN
75. Aramızdan Ayırılanlar ..... Mimar SİNAN

MİMAR SİNAN

**Gevşemeyin, endişe etmeyin. İncancınız
sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.**

YÜCE — GAY — Şânı Yüce Kur'an, S. III. 139

MİNAR ZİVİN

Kapak Kompozisyonu : ŞİNASI BARUTÇU
YENİLİK BASIMEVİ — TİPO — OFSET
Tel : 43 55 72 * İSTANBUL — 1982

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
tarihi, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına
İmtiyaz sahibi : Şekûr OKTEN

Yazı işlerini fiilen idare eden : T. Zihni TARHAN

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR. PARA İLE SATILMAZ.

Nuruziya Sokağı 25, Beyoğlu, Tel : 49 24 51

5. P. S. Büyük Üstadın Mesajı ..... Şekûr OKTEN
9. Masonluk Dünyasında Karmaşık
Bir Sorun ve Etkincilik Açısından
Bilimsel Niteliği Üzerine
Düşünceler II ..... Naki Cevad AKKERMAN
18. N. C. Akkerman K. den mektuplar ... Mimar SİNAN
22. Evrende Zekâ ..... Faruk ERENGÜL
33. Eski Mısır'da Akıl ..... Reşat ATABEK
43. Tolerans Üzerine ..... Fikret ÇELTİKÇİ
48. Viyanalı Mozart Birader ..... Mişel MARGULİES
54. Güney Afrika'daki Masonluğun
Tarihçesi ..... Günen İPEKÇİ
59. Manuel Muriilo Toro ..... Tarık GÜNER
61. Olayların İçinden ..... Sahir ERMAN
66. Türkiye Masonluğunda
Bir Kitap ..... Abdürrahman ERGİNSOY
69. Localarda Verilen Konferanslar ..... Mimar SİNAN
73. Kuruluş Yıldönümlerini İdrâk Eden
Localar ..... Mimar SİNAN
75. Aramızdan Ayıranlar ..... Mimar SİNAN

P. S. Büyük Üstad

Şekûr OKTEN

P. S. BÜYÜK ÜSTAD'IN MESAJI

Dış âlemde Mason nasıl davranmalıdır?

Bu soruyu «Tam ve mükemmel bir Mason gibi» diyerek tek cümle ile cevaplamak mümkündür.

Çalışmalarımıza başlarken, her zaman «Yalnız bizim için değil bütün insanlar ve insanlık için mutluluk yuvası olacak bir ülkü Ma.:i yapmak maksadıyla» toplandığımızı tekrar tekrar ifade ediyoruz.

Mason, vatan için fedakâr bir kahraman, basiretli, tok gözlü, nazik, Tanrıya inanan topluma faydalı olmaya gayret eden, şerefli mütevazî ve adil bir kimsedir.

Ülkü mabedinin el ve gönül birliği içinde inşa edilebileceğini bilen Mason bütün insanlar için sevgi ile dolu olmalıdır.

Hayat'ı boyunca, mükemmelleşmeğe çalışan Mason, ara sıra günlük hayatın kaygılarından uzaklaşıp vicdanı ile baş başa kaldığı zaman o gün insanların iyiliği için neler yaptığını düşünerek kendisi ile hesaplaşmalıdır.

Bu suretle, kusurlarımızı düzeltmeğe imkân hazırlamış oluruz.

Dış âlemde tek tek Masonlar vardır.

Ama Masonluğun herhangi bir toplu eylemi ya da propagandası yoktur.

Masonluk insan sevgisinin mabedi, akıl ve hikmetin mektebidir.

Mason, cehaletle savaşır ancak cahillere kötü gözle bakmaz.

Dış alemde her Mason, Masonluğa yakışan çabalar içinde yer alır.

Kardeşlerim, masonlar daima ve her yerde ölçülü davranacak, karşılık beklemeden yardıma koşacak ve fakat bunun propagandasının yapılmasına müsaade etmeyecektir.

Biz Masonların gayesi; kalbden kalbe yol açarak insanlar ve milletleri birbirine yaklaştırıp sevdirmek, zihinleri ve vicdanları bağlayan taassup zincirlerini çözümlen insanlık için dünyayı, sulh ve selâmet yuvası haline getirmektir.

Büyük Atatürk'ün «Yurtta Sulh Cihanda Sulh» sözleri masonluk anlayışı ve felsefesinin ve ciz bir şekilde ifadesidir.

Memleketimizde Masonluktan hoşlanmayan ve düşmanlık besleyenler bulunabilir.

Ancak bu durum bizi ümitsizliğe düşürmemelidir.

Bazı kimseler Masonluğu milliyetsizlik ve dinsizlikle itham ederler.

Halbuki bugüne kadar Türk Masonluğu içinde nice milletini seven ona hizmette kusur etmeyen büyük vatan evlâtları yetişmiştir.

Gazi Osman Paşa, Mustafa Reşit Paşa, Mithat Paşa, Namık Kemal, Şeyhül İslâm Mustafa Hayri Efendi, Şeyhül İslâm Musa Kâzım Efendi,

Talât Paşa, Mahmut Esat efendiler birer Masondular.

Masonluğun temel prensibi, gücünü her şeyin kaynağı olan insan sevgisinden almaktır.

Bilmeliyiz ki, hayat, sevenle tatlı, sevilenle güzeldir. Her insanın gerçek sabahı kendi içinde doğan sevgi güneşi ile başlar.

İşte Mason, kendi içinde doğan güneşin aydınlığını durmadan bıkmadan usanmadan etrafa yayan ve bu yoldaki çabayı hayatın en büyük zevki sayan insandır.

Masonlar bir çok yararlı teşekküllerin kurucuları olmuşlar ve bu kuruluşlarda görev de almışlardır. Kızılay Derneği, Çocuk Esirgeme Kurumu (Eski adı ile Himayei Etfal), Cüzzamla Savaş Derneği, Kanserojoloji ve Ekoloji Derneği bu cümledendir.

Görülüyor ki biz Masonlar insanların birliği, kardeşliği için çalışıyoruz. Bu büyük gayeye ulaşabilmek için evvelâ aziz vatan toprağında yaşayan insanlar birbirlerini çok sevmeli. Vatan aşkı ile dolup taşan bir tek ruh halinde düşünebilmelidir.

Mason, davranışları ve insanlık yolundaki çalışmaları ile Masonluk âlemine yeni yeni katkılarda bulunmalıdır.

Bu vesile ile kendisini her zaman rahmet ve minnetle anacağımız Eski Büyük Üstatlardan merhum Kemalettin Apak'ın bir dörtlüğünü hatırlatmak istiyorum.

Sev, çok sev, sevilmesen bile yine sev ki, aşkın aşk olsun;

Bu yolda vuslat da bir firkat da bir, tâ ki gönül can bulsun.

Alçal, in, daha çok in, hiç ol ki, Kemal Tanrı
yolunda,

Melâmet sebilinden çağlayan âbı vahdetle kab
dolsun.

Tevazu ve metanetle kâmil insan olmaya durma-
dan çalışalım sevgili Kardeşlerim.

Şekûr OKTEN
Büyük Üstad

Masonluk Dünyasında Karmaşık Bir Sorun ve Etkencilik (activisme) Açısından Bilimsel Niteliği Üzerine Düşünceler

II

Naki Cevad AKKERMAN

İnanç kavramının duygusal nitelik sürecinde İÇGÜDÜ'DEN BİLİNÇ VE ZEKÂ'YA

Bu bölüme, önce yukardaki başlığın ilk sözcüğü olan ve Fransa Büyük Mesrikinin ayrılık kararının önemli nedenini ve odak noktasını oluşturan « İ N A N Ç . İ T İ K A D » kavramının anlam ve tanımı ile başlamanın uygun olacağını düşünmekteyiz.

Genel olarak sözcüklerde «Bir düşünceye, bir kanışa bağlı bulunma veya bağlı bulunulan düşünce. itikad» anlamını taşıyan ve tanımlanan i n a n ç sözcüğü felsefe alanında ve özellikle E. ve K. İS. Riti görüşüne göre daha çok dinsel nitelik taşımakta ve böylece Psikolojinin ve Sosyolojinin önemli konularından biri olarak bilim ve felsefe âleminde de yerini almış bulunmaktadır.

Dergimizde yayınlanan daha önceki yazılarımızda açıklamaya çalıştığımız ayrıntılı sınıflandırmalarda belirtilen ruhsal yaşam yapımızın hazlar ve acılar bölümünü oluşturan ve birçoğu da aşağıda açıklamaları sunulacak olan içgüdüsel bilinçaltı dünyamız arasında hiçbir menfaata dayanmayan üstün ve ideal sevgiler düzeni; gerçek, güzellik, iyilik ve Allah sevgilerini içermekte ve Allah sevgisi, sosyal yaşamımızda en geniş ve yaygın anlamıyla en elit bir faktör olarak «inanç» halinde kendini göstermiş bulunmaktadır.

Bilindiği gibi gerçek sevgisi bilimlerle felsefeyi, güzellik sevgisi aşkı-edebiyatı ve güzel sanatları, iyilik sevgisi ahlaki, A L L A H sevgisi de bütün üstün, ideal ve ruhsal yönelişleri ve sevgileri kendinde toplayarak insanlık âlemini en yüksek amaçlar etrafında birlik, beraberlik ve kardeşlik ruhunu anlam ve tanımı olan dinleri ve inanç dünyamızı meydana getirmiştir.

I. bölümde sunulan T A N R I , V İ C D A N , Ö Z G Ü R - L Ü K kavramları ile diğer zihinsel özgürlük için gerekli bilgi materyali iki kaynaktan ve iki yoldan sağlanmaktadır :

A — Fizyolojik izlenim ve yolları :

Bedensel varlığımızı oluşturan organlardan beşi ile zihinsel alana geçişen ve kaynakları hepimizce belli olan materyallara ilişkin duyumsal veya duyumlu dışdünya izlenimlerinin fizyolojik ve algı (idrak) yolları :

B — Ruhsal kaynaklar ve yolları :

Hazlar, elemeler, sevgililer, sevinç, keder, ihtiraslar ve sezgiler gibi kaynakları belli olmayan, fakat varlıklarını zaman zaman bizleri etkileri altına aldıklarını bildiğimiz içgüdüsel realitelerin oluşturduğu duygusal bilinç (şuur) yolları.

Masonluk dünyasında ayrılış ve kopuş nedenini oluşturan T A N R I ve R U H ' un varlığı ve sonsuzluğu inancı ile v i c d a n ve ö z g ü r ' lük kavramları, yukarda B paragrafında birkaçı gösterilen içgüdüler gibi bilgisel bir fenomendir (görüntü-olay). Bu nedenle konumuzun gereği olarak önce içgüdü ve sonra da sezgi kavramlarının anlam ve nitelikleri üzerinde duracağız.

a — İ Ç G Ü D Ü (Sevki tabii-insiyak-istinct, instinct, instinkt) Canlılar dünyasında içgüdü, araya düşünce girmeksizin korunma, beslenme ve seks gibi kendilerine yararlı ve gerekli bir takım işlere yönelten fizyolojik bir itki gücüdür. Ne yeniden kazanılabilen ve ne de evrimleşme niteliği olan içgüdüler, insanlarda duygu yaşamımızı oluşturan ve yukarda da belirtilen hazların, elemelerin, vicdan, sevgi, nefret, kin, kardeşlik, toplum yaşamında kafiyeleşme, sadakat, ihanet, nefret, korku, hiddet, endişe, heyecan, hayal ve kırıklığı, üzüntü, umutsuzluk, mutluluk, mutsuzluk, karamsallık, iyimserlik, özveri, kıskançlık, sezgi ve benzerleri gibi kaynakları subjektif bir âlemin anlatımıdır, böylece insan hareketlerini bir amaca doğru yönelten eğimlerimizin etki gücü olan içgüdüler, ruhsal yaşamımızın tümünü bize idrak ettiren ve felsefe diliyle algılandıran bilinçsel varlığımızın temel taşlarının büyük bir bölümünü de oluştururlar. Nasıl türkçesi c a n olan r u h , beden içinde bir organ niteliği olmadan yaşam gücümüzü oluşturuyorsa, beynin doğurduğu bir netice olmayan ve doğuştan sonra yavaş yavaş kendi dünyasını yaratan bilinç de, i d r a k ve z i h i n s e l bütün faaliyetlerimizin yaşam gücünü oluşturmaktadır. Bu gücün yok olması, zihinsel yaşamın ölümlü ve bitkisel yaşamın başlaması anlamını taşır. Tıpkı, bozuk bir filim cihazının elektrik darbesi ile bilinçsel yaşam gücünü yitiren ve yedi yıl bitkisel bir yaşamdan sonra ölen Asistan Dr. Alp Reel olayında olduğu gibi. Kısacası ten ile ruh arasındaki münasebet ne ise beyin ile bilinç arasındaki ilişki de odur.

Freud'e (1856-1939) göre psikolojik hallerin hiçbirisi rastgele değildir. Hepsinin bir nedeni vardır. Freud, nedenlerini bilinç'de bulamadığı halleri, bilinç altındaki i ç g ü d ü l e r dünyasında aramış ve psiko-analiz metodunu böyle bulmuştur.

Yine Freud'e göre bilinçaltı, yukarda birkaçı yazılı bilinçlenmeye hazır ruhsal süreçlerin biyolojik köklerini içeren büyük bir d e p o d u r .

İnsanın amacı yaşamını sürdürmektir ve bu amaca yönelik bütün süreçlerin temelinde ise c i n s e l ve s a l d ı r g a n l ı k davranışlarımız bulunmaktadır. Bunlardan birincisinin yaşam (Libidinal eros) ve ikincisinin de yaşayabilmenin gerektirdiği sürekli savaşım ve ölüm olduğunu (Tanto) belirtir ve bütün bu davranışlarımızı da ruhsal gerekircilik olarak nitelendirir.

Herbert Spencer'e (1820-1903) göre evrendeki oluşların hepsi evrim yasasına göre düzenlenmiştir. Bu yüzden canlıların evrimiy-le meydana gelen insan; maddeden, hücreden ve canlı dizisindeki i ç g ü d ü l e r d e n getirdiklerine, çevreye uymak için yaptığı deneylerle elde ettiği alışkanlıkları ekleyerek bu yenilerini, kendisinden sonrakilere soyagekim yoluyla geçirince, bu evrim boyunca akıl ilkeleri meydana gelir ve nihayet bunlara dayanarak düşünüşün en karmaşık şekilleri kabil olur.

Rousseau'ya (1712-1778) göre vicdan da doğuşla beraber bizimle gelen ve ahlak kavramının temelini kuran i ç g ü d ü s e l bir eğilimden başka birşey değildir.

İçgüdü konusunda Bergson (1859-1944) genel felsefe alanına kuramsal bir problem getirmiştir. Bergson'a göre maddeden başka hayat ve ruh vardır. Lamarck, Darwin, Spencer ve daha başka bilim adamları, hayatın evrimini sırasıyla çevreye uyma, yaşam savaşı ve doğal ayıklanma, atlama gibi teoriler ve yasalarla açıklamaya çalışmışlar ve zekâlarını kullanmışlardır. Oysa «yaşamın evrimini oluşturan E L A N V İ T A L denilen yaşam atılımıdır. Bu yaratıcı güç önce şekilsiz ve serbest iken kendisine bir şekil vermek için madde ile birleşerek önce bitki şeklinde belirmiş ve durağan (sabit) olan buradan bir sıçrama ve yayılma hareketi ile hayvan yaşamında i ç g ü d ü l e r i ve daha sonra yeni bir atılımla da insan yaşamında z e k â ' y ı geliştirmiştir.»

Bergson'a göre «zekâ tümel bilincimiz içinde aydınlık bir noktadır. Bunun etrafında çevre halinde parlak duygudaşlık olan i ç g ü d ü ' l e r b u l u n m a k t a d ır. Yaşamın evrimini baştan sonuna kadar bilen ve halde de bütün zenginlikleriyle yaşayan i ç g ü d ü ' l e r d i r. Zekâ yardımı ile bu içgüdüleri aydınlatabilirsek evrim konusunda mutlak bir bilgi sahibi olabiliriz.»

Yukarda Freud'un insanlardaki içgüdülerin temel sınıflandırılması içinde, sosyal faaliyetler içgüdüsinin de yer aldığını hatırlamakta yarar vardır. Çünkü bunlar arasındaki zihinsel etkinlikler, sosyal yaşamımızın ve bilgisel evrimimizin sağlayıcısı olarak en güçlü öğelerdir. Özellikle real bilim alanlarında hayatları pahasına erişilen teknik bütün keşifler, icatlar, içgüdü'nün türlü şekillerde ve niteliklerde yarattığı itici ve sürücü gücünün ürünü ve belirteleridir. Zekâ ve yetenekleri olağan üstü işler başaracak

ve pek önemli şaşılacak şeyleri yaratacak kadar üstün yetenekli dahilerin buluşlarının ve hattâ herkesi şaşırtan harika çocuklardaki türlü gelişmiş olgunluk ve yetenek kaynaklarının da sürücü ve itici içgüdüye bağlayanlar da vardır.

Büyük filozof Bergson'un yaşam atılımı ve içgüdü ile zekânın oluşumu hakkındaki bu düşüncelerini yorumlamakta yarar vardır. Şöyle ki :

Elan Vita, maddeler âleminin canlılık niteliğini oluşturabilen ve bugün kesin olarak çözümlenmemiş olan yaşam özünün ve gücünün kendisidir. İlk kez deniz yosunlarında başlayan ve sonra da karalarda bitkiler dünyasını oluşturup geliştiren bu yaşam özü ve cevheri, yine sularda en basit amibler gibi ilkel hayvanlardan başlayarak hepimizin bildiği gibi m o r f o l o j i k evrimsel süreç ve doğal gerekircilik içinde insan varlığına dek hayvanlar dizisini ve bu arada dış etkilerle (fiziksel ve kimyasal) irkilmelerden başlayarak da yine evrimsel süreç ve doğal gerekircilik içinde ruhsal gelişmeleri ve içgüdüden b i l i n ç ve z e k â 'ya uzanan ve ulaşan r u h s a l bir akış seyri izlemiştir. Bergson'un yukarda adlarını ve evrim konusunda tezlerini açıkladığı, kendi gibi büyük vasfına lâyık bilim adamları; gözlem, deney ve kendi zekâ ve buluşlarıyla, bu evrimsel süreç'de ve gerekircilik'de yalnız m o r f o l j i k kavramlar üzerinde değil, geçirilen entelektüel ve moral evrim nitelikleri üzerinde de durmuşlardır. Bir örnek olarak Charles Darwin'nin 878 sayfa tutan «İnsanların kökeni ve cinsel ayıklama (istifa)» adındaki Almanca'ya çevirilmiş 1871 tarihli eserinin birinci bölümünün 3-4 ve 5. ayrımları yukardaki ruhsal konuları ve özellikle içgüdüleri içeren bilgileri kapsamaktadır. Hattâ «İnsanlarda ve hayvanlarda heyecanların birleşmesi» adı altında 1872 de yayınlanmış önemli başka bir eseri daha vardır.

b — S E Z G İ (Tehaddüs, Intuition, Intuition, Ansehenung) kavramı :

Bergson'a göre ruhu anlamak için en güçlü yetimiz s e z g i 'dir. Biz de konumuz olan i n a n ç problemi doğrultusunda bir sonuca varabilmek için sezgi kavramını içeren düşünceleri sunmaya çalışacağız.

İçgüdü'nün hayvanlar dünyasındaki yeri ve anlamı hepimizce bellidir. Kaynağını içgüdüden alan sezgi, kavram olarak felsefenin real bölümünde yer alan sosyoloji ve psikolojinin oldukça karmaşık ve en önemli konularından birisidir. Sözlüklere ve ansiklopedilere göre sezgi kavramı: aklın, düşüncenin, deneyin ve herhangi bir aracın yardımı olmadan gerçeğin doğrudan doğruya kavranması ve bilinmesi anlamını içermektedir. Bu konuda bazı filozoflar şöyle düşünmüşlerdir :

Platon'a (İ. Ö. 427-347) göre sezgi genel kavram kapsamıyla gizemsel ve dinsel bir anlam taşır. Gizemciler de sezginin bir yöntem ve amacının da gerçeğe ulaşmak olduğunu, Metafizikçiler ise Tanrısal bir esin niteliği taşıdığını kabul ederler. Decartes (1596-1650) sezgi'yi U S A bağlar. Pascal (1623-1662) Sezgi bir gönül işidir. Us ülkesinin bittiği yerde gönül sezgisi ülkesinin sınırları başlar. Saltık gerçeğe usla değil sezgi ile varılabilir. Rousseau (1712-1778) için sezgi, mistik ve dinsel bir anlam taşır. Kant'a (1724-1804) göre sezgi, zihinde hazır bulunan bir bilginin araçsız olarak ortaya çıkışı ve belirtisidir. Bergson sezgiyi, bize (ilkeleri açıklayabilecek bilginin en yüksek biçimi olarak ele alır) ve «bir nesnenin içine girmeyi ve bu nesnenin sade kendisinde bulunan ve bundan ötürü dile getirilemeyen yanlarıyla birleşmeyi sağlayan zihni yakınlığa sezgi adı verilir» der. Bergson sezgiyi böylece tanımladıktan sonra, akıl ve zekâ ile olan ilişkileri bakımından basamaklar halinde: Duyumsal, Ruhsal, İcad, Apaçık ve Metafizik olarak sınıflandırır ve bunlar arasında özellikle Apaçık sezgi şeklinin akıl ve zekâ'ya dayanan bir nitelik taşıdığı ve Metafizik bakımından da, en genel anlamda hiçbir kavramın desteği olmaksızın niteliği ne olursa olsun gerçeği ele almamızın aracı olduğu kanısını açıklar.

Bergson'a göre yaşam atılımının insanlarda oluşturduğu zekâ, özdeksel varlıkta başarılıdır «fakat yaşam ve ruhu anlayamaz. Bunları bize anlatacak araç sezgidir. Sezgi içgüdülerimiz zekâ yardımı ile aydınlanmış bir biçimi olan öyle zihinsel bir duygulanıştır ki, bu yeti aracı ile nesne ile özne birbiriyle birleşir. Böylelikle bütün e v r e n i devamlı oluş halinde gösteren süreci yakalarız. Sezgi yetisi insanda kalmış olan içgüdüleri hem tamamlandırır, hem de düşünme ve anlamaya çevirir. Bu suretle hayat adım adım ve gittikçe daha mükemmel olarak izlenir.»

Özetle zekâ ve sezgi olmak üzere iki ayrı bilgi aracı vardır. Sezgisel bilgi, bilimsel bilgi gibi zekâ'nın değil, içgüdünün işidir. Bütün bu görüşler, doğal olarak bütün kuramsal konularda olduğu gibi eleştirilere uğramıştır.

Platon'dan bu yana filozofların konu üzerinde yaptıkları yorumlar ve tanımlardan çıkan sonuç, insanlarda bilinç, zekâ veya gönülle ilgili bir sezgi yetisinin var oluşudur. Bu yeti, bilgi niteliğinde araçsız olarak dış dünya izlenimlerini ve iç dünyamızın ilhamlarını yansıtan bir değer taşımakta ve insan düşüncesinin binlerce yıllık geçmişten bugüne değin akışıp gelen evrimsel sürecinin de kanıtını oluşturmaktadır.

Fakat yukarda işaret edildiği gibi sezgi kavramı karmaşık bir nitelik taşır. Nitekim birçoklarımızın başından geçtiği ya da tanık olduğu gibi içdünyamızda yaşayan sübjektif bir bilgi aracı ile karşısındakinin aklından geçenleri, ya da saatinizin kaç olduğunu dakikası dakikasına bilen, milyonluk rakam dizilerinin oluşturduğu toplama ve çıkarma gibi hesapları bir anda size söyleyiveren insanlar vardır. Ayrıca, yağmur ve fırtına başlamadan önce yuvalarına kaçan karıncalar, kovanlarına sığınan arılar, depremden önce uluyan köpekler, Erzincan felâketinde sarsıntıdan çok önce yularlarını kopararak ahırdan kaçmak için huzursuzluk gösteren elliye aşkın serum öküzlüklerinde görüldüğü gibi hayvanlarda da meydana gelen sezgi olayları vardır. Bu olayları biyomanyetik ve benzerleri gibi kuramlarla kesin olarak tam bir açıklığa kavuşturmağa şimdilik olanak yoktur. Çünkü bizim beş duyu organlarımızla aldığımız dış dünya izlenimlerini oluşturan objelerin fiziksel veya kimyasal nitelikleri ve bunların beynimizin loblarında ve kıvrıntılarındaki (Gyrus) yerleri bilinmektedir. Fakat şekil, hacim, ağırlık, renk ve benzerleri gibi fiziksel ve kimyasal hiçbir niteliği olmayan içgüdülerin ve özellikle konumuzu oluşturan sezgi'nin objektif tanımını yapmanın olanaksızlığı, konunun karmaşık durumu hakkında bir fikir vermeye yeter olduğu açıktır. Bilim ve teknik ilerledikçe bu gibi ruhsal fenomenlerin deneysel ve inandırıcı açıklamaları elbet yapılacaktır. Tıpkı bugün, birsürü hastalıkları yapan mikropların, mikroskop altında görüldüğü gibi. Ne varki, üçüncü bölümde ayrıntılı olarak sunulacak Auguste Comte'un üç hal yasasının üçüncü bölümünü oluşturan pozitif evre henüz yenidir. Fakat önümüzde binlerce

yıllar var. Bununla beraber gerçek şu ki, genel kavramı içinde bir Tanrı'ya, ruhun varlığına ve sonsuzluğuna inanç, bilimsel ve felsefi açılardan bilgisel niteliği ile bilinç kavramında yer alan ve süreçsel basamakları III. bölümde verilecek olan sezgi yetimizin ürünü bir fenomendir (görüngü-olay).

Görüngüdür : Çünkü, tapınma şekilleri ayrı da olsa göksel dinlerin ilişkini (mensubu) olan ırkları, gelenekleri ve yaşam koşulları birbirine benzemeyen milyarlarca insan, «fehim ve idraki» mümkün olmayan birtek Tanrı ve ruhun varlığı inancını taşımaktadır. Ayrıca, Doğu ve Güney Asya'da iki milyar insanın mensup oldukları törel dinlerin kendilerine özgü tapınaklarda kutsallığına inandıkları yaratıcı ve koruyucu, simgelenmiş birer tek kendi Mâbutlarının huzurunda tinsel birliklerinin verdiği ferahlık ve huşu içinde inançlarının vecibelerini yerine getirmektedirler.

Olaydır : çünkü türü ne olursa olsun inanmak ve inan doğal ve psikolojik bir gerekseme'dir ve inanç'da bu ruhsal eğilimin anlatımıdır.

Bilindiği gibi düşünce ve düşünme yetilerimizin yorum ve yargılarında, kişisel veya toplumsal kültürün, değişik nitelik taşıyan objektif etkisi büyüktür. Oysa, en geniş anlamıyla kültür ilerledikçe ve özellikle Bergson'un sınıflandırmasına göre metafiziksel sübjektif sezgi kaynaklı kutsallığa eğilim ve inanç dünyasında değişiklikler ve hattâ yıkıntılar beklenirken, görüngüler ve olaylar bunun tersi olarak belirmekte, kişinin ve toplumların kültürleri ve maddi zenginlikleri ne olursa olsun mânevi destek arayışları ve mabetlerindeki safları hiç değişmeden gittikçe daha çok sıklaşmaktadır.

Bu nedenle sezgiyi altıncı duygu (his) aracı olarak nitelendirenlere hak vermek ve psiko-sosyal bir kavram olarak bu konu üzerinde daha çok durmak gerekmektedir.

Yukardaki istatistik hale karşılık, inanç dünyamızın oluşumunda doğal ve ruhsal gerekirci faktörler ve duygusal süreç doğrultusunda içgüdüden bilinç ve zekâ alanına intikal etmiş ve Bergson'un kuramına göre bu alanlarda apaçıklık sezgisi halinde akıl ve zekâyâ dayanarak ve başka otoritelere göre de akıl yürütme olarak nitelendirilmiş olan görüngü ve olaylara biz, iki içgüdüsel

örnek vererek yazımızın bu II. bölümünü noktalamak istiyoruz. Bunlardan birincisi s e v g i , ikincisi de ö z g ü r l ü k iç-
güdü örneğidir.

I. Örnek : Hayvanlarda yavrusunu korumak için gerektiğinde kendisini feda ettiren s e v g i içgüdüğü, insanlarda en geniş anlam ve deyim ile bilinçlenmiş evlad sevgisi olarak bir nitelik taşır. Doğal ve sosyal gerekirci soykalmı inancını içeren ve bel-geleyen bu ruh haletinin değerini ve bu uğurda nelere katlanıp neler çekildiğini analar, babalar ve hele büyük anneler ve dedeler çok iyi bilirler. Evlatların ve torunların, bunlar tarafından her okşanışı, kendi kişiliklerinin ve soylarının sonsuza dek kalım simgeliliğinin sürüp gitmesi için sessiz ve gizli dileklerini de içe-
rir.

II. Örnek de, varlığınca özgür yaşamış bir ulusun esarete karşı ayaklanıp direnme ve mücadele kutsallığı inançlarının özü ve ürünü olan k u r t u l u ş savaşıdır. Bu savaşın nedenleri-
ni, ölüm-kalım bakımından niteliklerini ve sonuçlarını hepimiz bilmekteyiz. Bu kanlı savaş; ana yurdunun yabancılar tarafından yer yer işgal edilmiş olması ve ayrıca bazı bölgelerde soykırımı hareketlerinin de başlamış bulunması, Türk ulusunun, varlığını koruma, özgürlük, ulusal birlik ve kurtuluş amacıyla bilinçsel idrak ve inanç gücünün eylem halinde belirmesinden başka bir şey değildir. Bu satırların içerdiği g e r e k i r c i faktörlerin doğurduğu bu davranış, koca bir ulusu birlik ve beraberlik kav-
ramı içinde ve hattâ kendi hocalarını bile etrafında toplayan ve sarsılmaz iradesine bağlayan görkemli ve kutsal bir inancın s i m g e s i halinde Mustafa Kemal adındaki eşsiz ve ulu bir Türk evladının zihinsel zekâ ve dehasında bütün olgunluğuyla tecelli etmiş, kadrolaşmış ve O'nun önderliği ile bir çığ gibi harekete geçmiştir.

N U R İ Ç İ N D E Y A T S I N !

*

Yazarın notu :
Literatür III. bölümün sonunda verilecek.

N. C. AKKERMAN'dan mektuplar.

III üncü bölümü gelecek sayımızda yayımlanacak olan «Masonluk Dünyasında Bir Sorun ve Etkincilik Açısından Bilgisel Niteliği Üzerine Düşünceler» in yazarı Naki Cevad AKKERMAN K. in, Mimar Sinan L. sı sekreterliğine gönderdiği 28 Haziran ve 30 Temmuz 1982 tarihli mektuplarının, bu makalesinin 52 yıl önce Paris'te başlayan öyküsünü nakleden, aynı zamanda da yazarın masonik alanda çalışma şevkiyle azim ve irâdesini gösteren kısımlarını, aşağıda, okuyucu K. lerimize sunuyoruz.

Mimar Sinan

28 Haziran 1982 tarihli mektuptan :

..... Sizi memnun edeceğimi bildiğim bir haberi de vermek istiyorum. 8.VI.1982 saat 23'de, T.R.T. Radyosu III. kanal'da, Mâbette Dua yayınlandı ve genel istek üzerine 15. akşamı da tekrarlandı. Bandla yapılan bu yayın, benim tarafımdan şiirin okunması ve yorumu ile başladı ve sayın Mithat Fenmen'in Armoniyum, Ankara Operası ses sa-

natçılarından Çolakoğlunun eşliği ile sona erdi. Yorumda, özellikle Mâbet sözcüğünün, dinlerin kendilerine özgü muhteşem tapınaklarının üstünde en görkemli ve en azametli evren ve gönül Mâbetlerini de içerdiği şiirsel sözlerle süslenerek, felsefi anlamı da açıklandı.

..... acele etmemin nedeni, kısa bir süre sonra, bir yaş

daha eklenerek doksanı aşacak bir ömrün getirdiği bedensel rahatsızlıklar ve arızalar nedeniyle göçüp gitmeden elimdeki işlerin sağlıklı ve noksansız olarak yerlerine ulaşması isteğidir. Hele bu son yazı serisinin 1930 yılının Ağustos ayın'dan bu yana içimi bir kurt gibi kemiren önemi de olursa. Bunun öyküsü Paris'de başlar ve uzundur. Bir fırsat olursa, size o'nu da arz ederim.

30 Temmuz 1982 tarihli mektuptan :

Her anlamıyla beşeri kaynaşma ve bütünleşme gibi görkemli bir amaç ve inşa için birlik denizine dalmış Mimar Sinan Ustaları sizler; takdir, tebcil, taltife lâyük hem yazar ve hem de bizlerin kahrını çeken (fenafilâh), üstün güç müstesna varlıklarsınız. Hak Çalabım emeklerini zi zayı etmesin.

Üç bölümlü yazımın, basım için aldığı vizeye sevindim. Yayın zamanı için herhangi bir isteğim yoktur. Bu, takdirlerinize kalmış bir konudur. Bu üç bölümün içeriği Tanrı ve vicdan konuları üzerinde yoğunlaşmıştır. Şimdi sıra, «Ruhun varlığı ve ölümsüzlüğünde»dir. Ömür denen ve zaman zaman da beden-

sel ve ruhsal acılar tattıran dost, vefasını sürdürürse, bu konuyu da, aynı sistem içinde hazırlayıp sunmaya çalışacağım. Bunu da «Masonluk Ülküsünün Doktriner Niteliği» üzerine bir inceleme izliyecektir.

Üç bölümün hareket hamlesi, 930 Ağustos'unun ortalarında başlar. O ayın ilk günlerinde Londra'da yapılan Uluslararası onbirinci Veteriner kongresinin ferdasında, hocam İhsan Abidin Beyle (33), kısa bir süre, sırf hocamın hocasını ziyaret maksadıyla Paris'de kaldık ve tatilini yakın bir köyde geçirmekte olduğunu öğrendiğimiz ünlü profesör'ün ziyaretine gittik. Bu büyük hoca bizi hoş karşılamadı ve hatta «c'est mal» diye ağızından bir de kötuleme kaçırdı. İhsan hoca, özür dileyerek dönmek istedik. Fakat ısrarı üzerine kırgın bir eda ile içeri girdik. Oda'da, tıpkı kendi gibi kalın gözlüklü, sivri sakallı, zayıf, fakat zarif birisi vardı. O da tipik bir profesör'ümüş. Takdim merasimi bittikten sonra bizim hocanın hocası, önemli ve ağır bir konu üzerinde tartışmakta olduklarını, konunun, felsefi nitelikte ve bir çeşit tarikat sorununu içerdiğini açıkladı, ve bu arada Obédience sözcüğü-

nü kullandı. İhsan hoca, o halde birbirimize yabancı olmadığımızı, bizlerin de bir bağlı bulunduğumuzu açıkladı, ve kısaca karşılıklı bir yoklayıştan sonra bizim Prof'un, Grande Loge Nationale de France'a ve karşıdakinin de Grand Orient de France'a bağlı buldukları, İhsan hocanın (33) ve benim de (4) dereceli birader olduğumuz ortaya çıktı. Kısa bir işaretleşmeden ve kulaktan kulağa kutsal geçiş kelimesinin hecelenmesinden sonra bizim prof, konunun Londra Büyük Ana Locasının bir yıl önce yayınladığı 8 maddelik beyannamenin 2. ve 3. maddeleriyle Landmark'ın 19 ve 20. maddelerindeki Tanrı ve ruhunun varlığı olduğunu açıkladı ve her ikisinin arasında çok ağır suçlamaları içeren tartışma başladı.

Bir saattan fazla süren karşılıklı iddia ve suçlamaların niteliğinden benim ve ne de Ankara'daki Cumhuriyet Locasının haberi vardı. Bu tartışmadan anladım ki, ortada bölünmüş bir Masonluk dünyası vardır ve bu bölünüşün odak noktası; Tanrı, vicdan, ruh, kutsal kitap ve mânevi kutsallığı ilgilleyen her şeydi. Böylece içime düşen kurt da beni kemirmeye başladı. Bu tar-

tışmada ortaya dökülen iddiaların hangisi doğrudu?

Tartışmanın bilimsel ve felsefi bir niteliği yoktu. Hocanın hocası, «Tanrı, ruh ve kitap» Locaların temel taşıdır. Onları ne inkâr eder ve ne de Ritüellerden çıkarabilirsiniz, diyor ve karşı taraf da, kilsede hem tapınır, hem okur, fakat localarda yalnız vicdan ögesini temel ilke olarak ele alır ve ötekilerin hepsini siler atarız diye basbas bağıyordu. Bunları duyunca içimin nasıl sızladığını, kafamın nasıl karmakarışık bir duruma geldiğini tasavvur edersiniz. Çünkü bunların hiç birisinden bizim haberimiz yoktu. Belki de derecem dolayısıyla benim bilgimin dışında büyük problemlerdi.

Memlekete dönüşte, her derece yükselişinde ve yıllarca ritüellerde aradığım şey, bu konuya ilişkin bilgiler oldu. Ritüellerin ve genel bilimsel ve felsefi kültürün ilhamıyla, ancak elli yıl sonra spekülâtif, bilimsel felsefi ve kriter temellere dayalı yazı serisi ortaya çıktı. Böylece, ben de içimi kemiren kurttan kurtulmuş oldum. Bu kurtuluşun ilhamı da, şu anda içimden dökülüp gelen mısralar oldu: Bu dizgenin adını da siz koyar ve lütfen bana da yazarsınız:

Ölümsüz haz ve sevgiler kaynaşıyor içimde
Bağlıyorlar beni Rab'ba insanlığa ve Rite
Duygusal bir yaratığımız, yaşanır mı inançsız?
Tevrat, Zebur ve İncille kerim olan Kuransız
Zend-Avesta, Lûn Yüü, Veda eş ilkeler getirmiş
İnanç, töre, barış, birlik -Kurtuluşun bu demiş.
İhamların lütfettiği mutlulukla doğru yol
Gel kardeşim! ayrı düşme sen de BİZLE BİRLİK OL
Tanrı, kitap, ölümsüz ruh Mâbetlerden atılmaz,
Akıl, vicdan h e p s i bir tüm birbirinden ayrılmaz.

Not : Yazar K. imizin 30. 7. 1982 tarihli mektubunun ilk cümle-
sinde geçen deyiminden esinlenilerek, bu dizge adının
«Birlik Denizi» olması, cevaben teklif ve kabul edilmiştir.

D Ü Z E L T M E

45. sayılı derginin 33. sayfasındaki
IX. ilkesinin son satırı şöyle olacaktır :

VİCDANINI SATAN KİMSE HÜR DEĞİLDİR.

Evrende Zekâ

II

Faruk ERENGÜL

EVRENDEKİ ZEKÂNIN GÖRÜNENLERİ VE GÖRÜNMEYENLERİ

Buraya kadar evrenin yapısının genel görünümünü olabildiğince özetleyerek, böyle ufacak bir tabloya sığdırmağa çalıştık. Evrenin başı ve sonu hakkındaki faraziyeleri bir yana bırakırsak, bu günkü halile evrende gördüğümüz şaşmaz düzenin; rastlantı olaylarla izahı asla mümkün olmayan, bilâkis ilâhi bir zekâ ile önceden programlanmış bir evrim sürdürdüğü kanaatine erişiriz. Evrenin maddesel varlığını oluşturan partikülerin haiz olduğu 4 kat, zayıf kuvvetten 10 üstü 14 kat, çekimsel (gravitationelle) kuvvetten 10 üstü 42 kat fazla olmasına rağmen, mesafelerine göre etki alanlarının büyüklükleri ile öylesine uyarlı bir dengeye sokulmuştur ki, bunun nedenlerini ve fiziksel yasalarını keşfettiğimiz zaman bile insan oğlunun zekâsına büyük bir gurur payı ayırıyoruz.

Kuyruklu yıldızlarla, mavi devlerle, parlaklığı değişen ya da yanıp sönen «céphéide»leriyle, meteor ve kometleriyle, spiral ve gazlı nebülözleriyle, ikiz yıldızlarıyla, «constellation»larıyla ilâhi ihtişamını yeterince süslemeğe vakit ayıramadığımız bu minik

P.S. B. s. ŐEKR OKTEN
1981

evren tablosunda görünebilenler dahi; aralarındaki çekim kuvvetleriyle, kendi çevreleri etrafındaki dönüşleriyle, izledikleri yö-rüngeleriyle öylesine şaşmaz bir hesapla milyarlarca yıldır sulh içinde beraber yaşama (coexistence) ilişkilerini sürdürüyorlar ki, bunu sağlayan evrendeki zekânın; zuhur eden gereksinmelere karşı raslantılar sonucu kendi içinde doğup gelişmesi olanaksız ve bunu savunan materyalist düşünce tatmin edici olmaktan uzaktır. Makro düzeyde açık seçik görülen bu zekâ, aslında tüm düşünenleri Tanrının varlığında birleştiriyor olmalıdır.

Ne var ki : şüpheli karakterde çok insan daima olagelmıştır. Bun-lardan Descartes gibi olanlar çok ta yararlı olmuşlardır. Fakat bu konuda; ayrıntılı, elle tutulur, gözle görülür, lâboratuarda denenebilir kanıt aranırsa, bunun sağlanması imkânı bulunmadı-ğından tek hal çaresi; onları, evrenin mekân ve zamandan oluşan dört boyutunun ötesinde şuur ve sezgiden oluşan daha ileri bo-yutlara itmektir. Bu da ancak, bu konuda düşüncelerini uyar-makla ve de gönlünün karanlıklarına ışık tutmakla olur. Düşü-nebilen insan için, mucize gibi görünen olaylardan hiç olmazsa öyle bir tanesi bulunabilir ki, onda bu uyarmayı yapsın, ya da gönlünde bir nur parlatsın. Örneğin : Tanrı inancı olduğu şüp-heli bir biyoloji bilgininin, elektronik mikroskopta, mikrobun da mikrobü sayılabilecek bir virüsü ilk kez gördüğü zaman; «Tan-rım, Sen çok büyüksün» diye secdeye geldiği gibi.

Şimdi ben, Tanrıya inanmayanlara, -ki çok şükür, baş landmark' larımız gereği aramıza böylesi giremez ve burada da oluşamaz-bu uyarmayı yapabilecek evrensel zekâ görüntülerinden, hatta, sadece yeryüzü boyutlarına indirilmiş en aşikâr birkaçını sergi-lemeğe çalışacağım. Bu görüntüler, Tanrıya zaten inananlar için de inançlarını tazelemeğe ve dinçleştirmeğe yarayacaktır.

YER YÜZÜNDE ZEKÂ

Bundan 5.5 milyar yıl önceleri Güneşimiz; «taslak-yıldız» (proto-étoile) dan yıldıza, ve dünyamız da 4.5 milyar yıl önceleri «taslak gezegen» (proto-planéte) den gezegene dönüşmüştür. Kabul et-mek gerekir ki, görünmeyen bir zekâ, dünyamızı canlı yaşama elverişli bir duruma getirmek için mucize denebilecek çok ince hesaplarla gereken hazırlıkları yapmıştır. Bunlardan sadece bir kaçını sayalım :

1 — Dünya, Güneşten 149.6 milyon km. uzaklıkta öylesine zekâ dolu bir yörüngeye giriyor ve öylesine hesaplı bir atmosfer kazanıyor ki; güneş üzerinde her saniye nükleer patlamaya giren hidrojen çekirdeğinin, 595.8 milyon ton helyum'a dönüştükten, bir miktarı da «güneş rüzgârı» (vent solaire) denilen proton şeklinde uzaya saçılmasından sonra, geri kalan 4 milyon ton maddenin ısı ve ışık olarak enerjiye dönüşüp her yönde uzaya dağılan miktarından canlı yaşama en elverişli olacak kadarını almayı sağlıyor.

Bu hesaplarda olacak değişmelerden doğacak farklar; yer yüzünde, ya canlı yaşama hiç elvermeyecek, ya da bambaşka bir tür canlı yaşam doğacak ve gelişecekti.

2 — Atmosferin üst katmanlarındaki su buharı, UV ışınlarının fotoşimik etkileriyle ayrışarak, oksijeni, atmosferin gereksinmelerine uygun olarak nitrojen-oksijen oranını dengede tutmakta, ve de, proto-oksitler oluşarak dünya kabuğu ve okyanuslarda masedilip depolanmaktadır. Ayrıca, ayrışan oksijen molekülleri üst katmanlarda ozon kuşağı oluşturarak, canlıları, uzaydan gelen kozmik ışınların zararlı etkisinden korumaktadır. Aksi takdirde yer yüzü, ezeli bir «Hiroşima cehennemi» olurdu.

3 — Dünya, güneş etrafında yörüngesinde tam bir dünya yılında dolanırken, kendi eksenini etrafındaki dönüşünde eksenini, aşağı yukarı paralellliğini korur, fakat, güneş ile dünyanın merkezlerini birleştiren vektör, dünyanın ekvator düzlemine yıl boyunca -23.5 derece ile +23.5 derece arasında değişen salınımlar yapar. Bu sayede dünya üzerindeki değişik enlem ve boylamlarda ki yerler yıl boyunca güneşten değişik ısılar alır, doğan sıcaklık farkları iklimleri, mevsimleri, değişik basınç merkezlerini, rüzgârları, yağmurları oluşturur. Yeryüzünün yörüngesi boyunca kazandığı bu açı düzensizliği, yine çok zekice yapılmış bir hesaba dayanmasa idi, rüzgârsız, yağmursuz, ya da, bunların çok aşırı olduğu bir dünyada canlı yaşam böylesine gelişebilirdi?

4 — Yeryüzünde bitki ve hayvanların gelişimi öyle yönlendirilmiş ki; bitkilerin yaşaması için CO₂ ye gereksinimleri var ve oksijeni dışarı atıyorlar, halbuki hayvanlar ve insanlar ise yaşamak için oksijene muhtaç ve insanların üretimi olan enerji tüketicileri dahil bu ikinci grup CO₂ dışarı atıyorlar. Birinin attığı di-

gerine yarıyor, hatta birinin zorunlu artığı, diğ erinin zorunlu gereksinimi oluyor. Bu takas sayesinde canlı yaşam, bu güne kadar geçinip gitmiş. Bu takas koşullarının isabetini ve bunun gerçekleşmesini sağlayacak biyolojik ve fizyolojik mütasyonları hangi zekâya borçluyuz dersiniz?

5 — Tüm canlıların, nev'in bekası (auto-conservation) ilkesi uyarınca gerek birbirlerine yardım ederek, ama, çoğu kez birbirlerini yiyerek bir doğal denge kurmalarını, kimi türlerin kaybolup gitmeleri, kimi türlerin başkalaşım la tekâmül ederek, yeryüzü canlı evriminin sürüp gitmekte olmasını «Doğa Kanunlarına» bağlayıp geçmekle sorunlar tatmin edici bir cevaba bağlanmış oluyor mu? Sorun'un kökenine inmeğe çalışan, neden ve nasıl sorularına cevap arayan kişi «Doğanın, bu kanunları koyarken kime danıştığını» kendi kendine sormaz mı? Ben son derece karmaşık ve çok bilinmeyenli problemi, İlâhî bir zekânın taa başından beri tüm evren düzeyinde şaşmaz doğrulukta bir programla yürüttüğü inancı hem gönlümüze hem kafamıza daha çok huzur veriyor mu?

6 — Dünya, ay ve güneş uzaklıkları öyle ayarlı yörüngelere giriyorlar ki; Newton kanununa göre kütleleriyle doğru orantılı, aralarındaki uzaklıkların karesile ters orantılı olarak birbirlerine tatbik ettikleri çekim kuvvetlerinin, dünyaya nazaran ay ve güneş aynı doğrultuda oldukları haldeki bileşkesi bile, dünya yüzündeki en yakın ve en uzak noktalarında okyanus sularının en fazla birkaç metre med ve cezir olayına sebep olabiliyor. Eğer, örneğin, ayın dünyadan uzaklığı 382540 km. yerine yarısı olsaydı, med-cezir etkisi mesafenin küpü ile ters orantılı olduğundan iki metrelik bir med olayı sekiz metreye çıkacak ve sahl şehirleri için, her gün iki kez büyük sorunlar doğuracaktı. Hatta bu mesafe daha yaklaşmağa devam etse ve Roche limiti dediğimiz, dünya yarı çapının 2.44 katı olan 15.500 km. ye düşse; ay dağılacak ve parçacıkları, Satürn halkası gibi bir «dünya halkası» oluşturarak, dünyanın çok yakınında bir yörüngeye girecek ve Demokles'in kılıcı gibi tepemizde dolanacaktı. Görünmez bir zekânın, bu mesafeleri en uygun ölçülerde hesaplayıp, değişme miktarlarını, hiçbir zaman bir felâket doğurmayacak sınırlar içinde tuttuğu görünen bir gerçektir.

7 — Çekim güçleri, alanları, yönleri; görünmez zekânın bir baş-

ka mucizevi kanıtıdır. Yoksa; denizlerimiz, karalarımız ve üzerindeki canlı yaşam, küresel yüzey üzerinde nasıl dengeye kavuşabilirdi? Güneşin kütlesi, dünyanın kütlesi ve aralarındaki uzaklık öyle ideal ölçülerdedir ki, ne göklerde uçuyoruz, ne ayağımızı bastığımız yere çakılıp kalıyoruz. Örneğin : Dünyamızın kütlesi Merkür gezegeni kadar olsaydı, 70 kg. lık bir insan 3.5 kg. geçecek, her adımında uçmamak için birçok tedbirler alması gerekecekti. Ya da Jüpiter gezegeni kadar olsaydı ağırlığımız 22 tonu geçecek ve hareket kabiliyetimiz ne kadar kısıtlı sınırlara düşecekti? Belki, diğer koşullar elverişli olmakta berdevam işeler, yeryüzünde canlı yaşam yine doğacak, fakat gelişimi bambaşka görüntüler ortaya çıkaracaktı. Meselâ, Merkür kütlesinde olsak; ayak tabanları çok yoğun safralarla ağırlaştırılmış fil görünüşlü canlılar, ya da Jüpiter kütlesinde olsak; kartalınkinden çok daha büyük ve güçlü kanatlarıyla, veya füze atış rampası gibi çalışan kuyruğuyla kendisine ancak hareket sağlayabilen belki çok zeki fakat mini mini yaratıklar uygarlığımızı simgeleyeceklerdi. Daha fazla görüntü tasarımlarını sizin hayal gücünüze bırakıyorum. Hayal-Bilim (Science-fiction) yazarlarının, diğer gezegen uygar canlıları için insan sureti seçmeleri; olabilirlik şansı hemen hemen bulunmayan bir kumara benzer. Dünya koşullarına eşit veya benzer koşullar bulunması ve evrim sürecinin aynı olması şansı milyarlarca biri geçemez. Kaldı ki, bu evrim süreci içinde dahi, dünyada canlı yaşamın maruz kalacağı iklim, beslenme vb. koşulların bugüne dek süregelen zaman zaman farklar göstermesi, görüntümüzde bambaşkalıklar yaratabilirdi. Fakat, o görünmez zekâ, sanatının en güzel olabilmesi için, bu geçirdiğimiz koşulların gerçekleşmesini plânlanmış olmalı.

8 — Evrenin ana maddesi olan hidrojenin, nükleer reaksiyonlardan sonra, atom numaralarına göre sırasıyla helyum, lithium, beryllium, boron, karbon, nitrojen, oksijen ve devamla yalnız dünyamızda 103 değişik element ve bunların inorganik ve organik sentezlerinden, canlı yaşamın ve evriminin gerek duyacağı her türlü maddenin yeryüzünde ve atmosferinde hazırlanmış olması, nükleer kimya, biyokimya ve daha birçok bilimlarımızın henüz neden ve nasılını çözemediği teknolojik sırları içermektedir. Bunu gerçekleştiren zekâyı, ilk hidrojen atomu parçacıkları arasında aramak sırrı çözmeğe yetecek midir? Belki gerçekten sır burada gizlidir ama, oraya nasıl girmiştir? Olası ki, ilk hidro-

jen atomunun tek bir elektronu içine, E.U.M. yalnız dünyamız için değil tüm evrenin evrim programını yerleştirmiş, ve elektronlar arası etkileşme ve iletişimle ilâhî bir mucize denecek yollardan bu programı sürdürmektedir.

9 — Yüzeyde bir atmosfer olan basınç, 6370 km. olan dünya yarıçapı derinliğince merkeze doğru inerken artan çekim gücü nedeniyle 3.700.000 atmosfere ulaşır ve tabakaları öylesine sıkıştırır ki; hasıl olan ısı nükleer füzyon yaratamasa bile, merkeze yakın tabakaları eritir, sıvı haline gelen bu magma, dünya kabuğunun zayıf bulunduğu yerlerden zaman zaman yüzeye fıskırır, tektonik hareketler, volkan indifaları meydana getirir. Bu yüzden, dünya yüzeyinde geometrik küresellik bozulmuş, deniz seviyesine göre 8.000 metreyi aşan yükseltiler ve çukurlar hasıl olmuştur. Bu yüzey bozulması öylesine ince hesaplarla gerçekleşmiştir ki : canlı yaşamın bu günkü durumu kazanması magma'nın bu görünmez zekâsı sayesinde mümkün olmuştur diyebiliriz. Yoksa, sular çukurlarda toplanamaz, yeryüzünü küresel bir su tabakası tamamen kaplardı. O zaman canlı yaşam sudan hiç çıkmaz ve ancak su içinde yaşayan bir dünya uygarlığı teessüs edebilirdi. Herhalde, kıtaları, dağları, ormanları, vadileri olmayan bir dünya da, bu günkü dünyamız gibi güzel ve uygarlaşmağa elverişli olamazdı.

10 — Yeryüzünü canlı yaşam için elverişli koşullara 2.5 milyar yıl boyunca hazırlayan ve yukarıda saydıklarızdan başka daha nice gereksinimlerini sağlayan bu görünmez zekâ, nihayet 2 milyar yıl önceleri, atmosferde bulunan inorganik maddelerden; su buharı, amonyak ve metan gazını, olası ki polarize sirküler UV ışınlarının da katalizörlüğü sayesinde, asimetric moleküler yapılu organik maddelere, amino ve nükleik asitlere ve de polimerlerine dönüştürdü. Zamanla «coacervats» damlacıkları içinde virütik canlılar oluştu. Bu yaratıcı zekâ, bu virüse, kendi zekâsından birşeyler bahsetmişti. Zira bu virus yaşıyordu; yaşam gücü (force vital) kazanmıştı, çoğalıyordu; auto-reproduction (sui generis) yeteneği kazanmıştı, nev'in bekası (auto-conservation) bilincine sahip olmuştu, beslenme, çevreye uyum, entropi dengesi kurma kabiliyetlerini sürdürebiliyordu. Dünyaya yeni doğmuş olan bu virüsün, bu yaşam fonksiyonlarını becerebilmesi için DNA molekülüne en azından 10.000 information ünitesi kimyasal kodlarla, şemalarla işlenmiş olmalıydı. Bu görünmez zekâyâ; dahiyane, ya

da, mucizevi demek yerinde olmazdı. Bu zekâ ancak «ilâhî» olabilirdi.

Bir tek temel amino asit kombinezonundan oluşan bu virüs, yaklaşık on milyon yıl süren bir çabadan sonra temel amino asit kombinezonunu ikiye ve information ünitesi sayısını on milyona çıkararak bakteriye dönüşüyor. Ve, bu da, bir on milyon yıl daha gelişimini sürdürdükten sonra, temel amino asit sayısını üç'e, ve information ünitesi sayısını 400 milyona çıkarıyor, böylece tek hücreli bir amib'i oluşturuyor.

Olası ki DNA molekülündeki elektronların taşıdığı zekâ sayesinde, bu canlı organizma, çevre elektronlarıyla spin etkileşmesi yaparak, «adaptation sensory-motrice» yeteneklerini artırarak artırı bulduğu canlının organlarını daha doğru dürüst çalıştıracak gelişmeleri ve bunların «kontrol» ve «geri tepme» mekanizmalarını en randımanlı düzeye sokarak, çevre koşullarına uyum sağlayacak değişim (transformation) ve başkalaşım (mutation) gerçekleştirerek yeryüzünü milyonlarca bitki ve hayvan türü ile süsledi.

Her birinin oluşması için ortalama on milyon yıl gereken «temel amino asit kombinezonu» sayısı 140 ı bulan primatlardan sonra, bundan 400-500 bin yıl önceleri antropoidler 141. temel amino asit kombinezonunun sentezini gerçekleştirerek ilk «homo-sapions» i dünyaya hediye ettiler. Kutsal kitapların bize Adem ile Havva alegorisi ile tanıttığı bu homo-sapiens, canlı yaşamını idare eden «adaptation sensory-motrice» zekâsından başka; alet yapmayı akıl edebilen, utanma hissi duyan, Tanrı korkusunu tanıyan ilk metafizik ve mistik düşünceye sahip «hypotetico-deductive» soyut zekâyâ erişmişti. Günümüze kadar beyin hacmini 400 cm³ ten 1500-2000 cm³ e büyüterek, ve beyindeki fonksiyonel hücre sayısı oranını % 2-3 lerden % 10 lara çıkararak bu günün insanını oluşturduklar. Ve, bugünün insanı, yüzbinmilyar information ünitesi içeren DNA yapısı içinde, 20 milyon cilt kitaba ancak sığdırılabilecek fizyolojik ve spiritüel (düşünce-eylem-sevgi-bilgi) yükü taşımaktadır.

İlk ceddimiz olan virüsten son atamız olan maymuna kadar bu tekâmülü virüsün zekâsı mı sağladı, yoksa maymunun ki mi? Yoksa ilk virüsün elektronlarının kapalı zaman-mekânı içinde, bugünün insanının, hatta binlerce, milyonlarca yıl sonrası insanı-

nın, ve hatta, 142. ya da daha çok temel amino asit kombinezonu oluşturabilmişse çok daha uygar ve spiritüel yetenekli yeni bir yeryüzü yaratığının evrim evreleri, kodları ile zaten Tanrı tarafından yerleştirilmiş miydi? Belki hepsi aynı kapıya çıkar ama, sahip olduğu zekâyı; dileyen virüsten aldığına, dileyen maymundan aldığına inansın en şerefli: muhakkak ki Tanrıdan aldığı inancında olmalıdır.

11 — Zekâ; diğer karakterler ile birlikte mucizevi bir şekilde, kendine hayat verenlerin kromozomları sayesinde kuşaktan kuşağa geliştirilerek aktarılmaktadır. Ya bilgi birikimi? Ünlü İsviçreli psikoloji bilgini Piaget; «İnsan, dünyaya bilgisiz gelir, zekâsı ile bilgi dağarcığını yaşadıkça zenginleştirir.» der. Çok haklı mı? Yeni doğan bebeğe bakınca haklı görünüyor. Ama ben buna tam katılamıyorum. Zira; şu sorunun cevabı olumlu olabilir miydi? «—500.000 Yıl öncesinin ilk homo-sapiens yavrusu bu gün dünyamıza getirilse, aynı anda dünyaya gelen bu günün bebeği ile bilgi kazanma yarışında ona yetişebilir miydi?». Bence hayır. Çünkü bu günün bebeğinin elektronları, 500.000 yıldan bu yana esprit yüklerini artıra artıra «néguentropique» düzeylerini yükseltmişlerdir. Aynı kıyaslamayı, bu günün bebeği ile, yüzbinlerce değil, sadece yüzlerce yıl sonrasının bebeği arasında tasarlasak bile, sanırım bu günün bebeği gelecek yüzyılların bebeğinin performansına yetişemeyecek, belki de «geri zekâlı» damgasını yiyecektir.

Kanımcı bu bilgi birikimi evrende o kadar önemlidir ki : canlı yaşam içerebilecek olan diğer gezegenlerin uygarlık düzeyi ancak bununla kıyaslanabilir. Farzı muhal, çok daha uygar gezegenlerden dünyamıza ziyaretçiler gelse, geri dönerlerken bizi tanıttacak en belirgin bir şeyi beraberlerinde götürmek isteseler, sanırım; insanlığın bu günkü aşamada bilgi ve sanat birikiminin silikon çiplere holografik kayıtlarla aktarılmış olduğu bir bilgi sayar ve elektronik beyin seçerlerdi. Yeryüzünün en övünülecek yaratığı olan insan neslinin en seçkin bir örneği bile onlara daha cazip gelmeyecekti.

12 — Durmadan gelişen bu zekânın amacı nedir? Esprit'nin taşıyıcısı olan elektronların, kapalı zaman-mekânları içinde spin etkileşmesi ile spiritüel içerik ve yeteneklerini, kısaca ve bilimsel deyimi ile; néguentropique düzeylerini giderek artırdıkları dü-

şüncesi, sorunun yanıtını aramak için yerinde bir çıkış rampası olabilir. (Ayrıntılı bilgi için bak : Mimar Sinan Dergisi Sayı 31 - «Esprit'nin Fizîği» Sayfa 37-53).

Tanrı, Âdem'i, ilâhî güzellikte bir sembol ile, «Bilme ağacının yasak meyvasından yediği için» cennetten yeryüzüne indirirken; «Şimdi sen de bilmekte bizim gibi oldun» der. Demek ki Tanrı, insanın zekâsını kendisinininkinden çıkarıp vermiş ve ona «kendisine yönelik» tekâmül yolu açmış. O da belirli bir program gereğince bunu gerçekleştirmeğe çalışmış ve çalışacak. O halde, varacağı yer kuşkusuz, yine Tanrı olacak. Ama nasıl? Zekânın tekrar Tanrıya dönmesinin anlamı ne olabilir? Bu sorunun cevabını çok düşünmüşümdür. Yukarıda açıkladığım gibi, evrende her şey bir karşıtı ile birlikte yaratılmış ise, bu cevap; madde evreninin de bir karşıtı olduğunu düşünmekle aydınlığa çıkabilir. Bu karşıtın, «spiritüel âlem olabileceği varsayımı dayanaksız bir spekülasyon sayılamaz. Gerekçelerini açıklayalım.

Termodinamik yasalarına göre, evrendeki evrim sürecini sürekli düzen yitirerek sürdüren, bilimsel deyimi ile entropisi giderek artan madde âleminin limit durumu ne olacaktır? Aynı süreç içinde, karşıtı olan esprit âlemi ise, her an esprit yükünü artırmak suretile düzen kazanarak, bilimsel deyimi ile «néguentropique» düzeyini yükselterek evrimini sürdürecektir. O halde esprit âleminin de limit durumu ne olacaktır?

İnançlarımız gereği; E.U.M. evreni sonsuz şaşmaz bir düzen içinde yaratmışsa, -ki bu ana kadar bir kaos olmadığına göre böyle yaratmış olmalıdır- madde ve esprit âlemleri her an ve sonsuzadek birinin kaybını diğeri kazanarak dengeyi sağlıyor olabilirler. Sonunda ne olacaktır? Evrenin madde ve esprit âleminin buluştukları sınır noktası olan elektronların sonsuz süreli yegâne parçacıklar oldukları kesinlikle bilindiğine göre; maddenin çekirdeklerinin füzyona uğradıkları sırada yörüngelerini terkedip foton ışıması olarak uzaya fırlayan elektronlar, aynı zamanda maddenin (canlı veya cansız) içerdiği information'ların da taşıyıcısı olduklarından, taşıdıkları information'ları da sonsuza kadar muhafaza edeceklerdir. Hatta insanın ve evrende canlı yaşamı bulunması olası milyarlarca diğere gezegenlerin gelişmiş ve uygar yaratıklarının kimisinde çok daha esprit yükü fazla olabilecek elektronlarının; bu yüklerini devamlı artırmak için muhtaç oldukları enerjiyi sağlamak üzere buldukları bedeninin ölü-

mü ile, devamlı tekâmül eden yeni bedenlere girerek hızlı bir «néguotropie» artırma süreci içinde evrim programını sürdürdükleri, varsayımlarımızın temelini teşkil etmektedir.

Örneğin; bir insanın yaklaşık 10-28 sayıda elektronunun bir saniyede toplam 10-51 sayıda vukubulan impulsyon'ları sırasında, spin interaction'ları sayesinde bu esprit yüklerinden özellikle bilgi ve sevgi yüklerini, kendi maddelerinin entropi artışına dek néguentropie artışı sağlayacak kadar artırdıkları, dengenin korunması için gerekli görünmektedir.

Evrenin büzülme devresine girip, yine bir merkezde bir «Kara Delik» te toplanarak yeni bir Kozmik Yumurta'yı oluşturacak olan parçacıklar; sonsuz süreli ve sadece esprit yüklü bu elektronlardan ibaret olacağına göre : «esprit, yeni bir Big-Bang beklemek üzere E.U.M. nın önüne gelmiş olacaktır.» Ve, E.U.M. kendinden çıkıp, kendine dönen bu esprit'yi yeni bir evren ve yeni bir zaman başlatmak üzere tekrar maddeye, belki bambaşka karakterde yeni bir maddeye mi dönüştürecektir, yoksa hiç bilmediğimiz bir nesneye mi? Hatta, bambaşka doğa kanunlarının hüküm sürdüğü bir çeşit evren de olamaz mı? Cevabı hiç bulunamayacak hatta aranamayacak gibi görünen daha o kadar çok sorular var ki! Fakat, kaybetmememiz gereken en son dayanağımız «ÜMİT» olmalıdır. Bundan 500.000 yıl önceleri, ilk kez yerden aldığı bir taşın sivri ucunu düşmanın ya da avının kafasına indirmeyi akıl etmekle doğan insan zekâsı, bu gün artık silikon çipsler üzerine holografik kayıtlı bilgi sayarlar, ve adeta psiritüel yetenekli elektronik beyinler sayesinde zekâ imkânlarına korkunç bir hız ve genişlik katmıştır. Yakın bir gelecekte, yer yüzündeki enerji sorununu ezele kadar çözümlenmek için evrendeki enerji üretimini taklit etmeyi, bunun için de, hidrojen çekirdekleri füzyonu ile meydana getirilecek radyoaktif radyasyondan arınmış 10 milyon C derece sıcaklığı kontrol altında tutabilecek materyaller bulma, bu mümkün olmazsa, bu ısıyı elektromanyetik alanlar içinde hapsedip dilediği gibi kullanma, hatta bu sayede uzaya açılma çareleri arama düzeyine erişmiştir.

Burada saymağa gerek duymadığımız daha nice zekâ aşamaları, ilerisi için ümitlerimizi artırmakta ve hayal gücümüzü kamçulamaktadır. Belki bir gün yukarıda saydığımız «erigmatique» soruları da sormağa ve cevaplarını aramağa başlayabilecektir. Ama,

herhalde bu gelecek; evrendeki milyarlarca galeksi içinden bir tanesi olan Saman Yolu galaksimizin yaklaşık 300 milyar yıldızı arasında, hiç te ayrıcalıklı özelliği görünmeyen biri olan güneşin henüz bilinen dokuz gezegeninden biri olan dünyamızın, evrenin bir köşesine atılmış ve unutulmuşa benzeyen görüntüsüne bir son vermek için, insan beyninin hiç olmazsa ESP (extra sensory perception) ve PK (psikokinezi) yollarından bile olsa evrene açılma düzeyine ulaşmasından önce olmayacak. Zira, bu gün için, evrensel boyutlarda olup olmadığını asla bilemediğimiz ve iddia edemeyeceğimiz hasse yeteneklerimiz ve idrak kapasitemiz dolayısıyla kendi zekâmızın ve eriştiğimizi sandığımız gerçeklerin evrensel olup olmadığını da ancak uzaya açılma sonucu tahkik edebilir ve bu ilâhî sırlarla örtülü sorulara evrensel düzeyde cevap arayabiliriz.

Yeryüzü insanının, kuşaktan kuşağa giderek artan bir hızla taşınan zekâ meşalesine, dileriz ki E.U.M. bu amaca ulaşacak alın yazısı bağışlamış olsun.

KAYNAKLAR

- 1 — Çeşitli astronomi ve astrofizik ders ve araştırma kitapları
- 2 — Isaac Asimov : «Les trous noirs» (Edition L'Etincelle)
- 3 — Mimar Sinan Dergisi Sayı 31-Sayfa 37-53-«Esprit'nin Fiziği : F. Erengül

Eski Mısır'da Akıl

Mason düşüncesinde akıl veya akl-ü hikmet sözcükleri özel ve önemli bir anlam taşırlar (Akıl, akl-ü hikmet veya us sözcüklerini eşit anlamda ve İngilizce «wisdom» ve Fransızca «sagesse» sözcüklerinin karşılığı olarak kullanmaktayız.) Ancak zaman zaman bu sözcüklerin farklı görüşlere neden oldukları görülmektedir. Konuya daha bilinçli bir yaklaşımı gerçekleştirebilmek için akıl anlamının tarihçesiyle ilgilenmekte yarar vardır. Böyle bir araştırma yapılırken de eski Mısır düşünürlerinin açıklamalarıyla ilgilenmek gerekmektedir. Tevrat kaleme alınmadan, eski Yu-

nan uygarlığı «sofia» (sophia) ile özel şekilde ilgilenmeden, Mısır'da akl-ü hikmet tetkik konusu olmuştur.

Açıklamada bulunanlar

Tetkik edebildiğimiz sekiz düşünürün açıklamalarını belirtmeden önce bunların kişilikleri hakkında kısaca bilgi vermekte yarar vardır. Ptahhotep (M. Ö. 2563-2423) kral ailesine mensuptur. 100 yaşını idrak ettikten sonra görüşlerini açıklamıştır. Merikare (M. Ö. 2120-2050) kraldır. Güney prensleriyle uzun süre dövülmüş ve sonunda mağlup olmuştur. Tetkik edebildiği

miz yazı babası Firavun tarafından oğluna yapılan tavsiyeleri açıklar. İktidar nasıl elde edilir? Nasıl muhafaza edilir? Ne gibi hatalardan kaçınılmalıdır? Bu konular etraflı şekilde incelenmektedir.

İuper (M. Ö. 2160-1783), Neferty (M. Ö. 2060-1970) birer yazar ve yüksek memurdurlar, zamanın açıklamasına göre kâtiptirler. Diğer bir yazar da 1. Amenemhat'ın oğlu 1. Sesostris' (M. Ö. 2000-1936) olup kudretin, iktidarın getirdiği acılar ile kişilerin ne kadar hodgâm, nankör olduklarını dile getirmektedir.

Batıda en çok tanınmış olan Amenemope (M. Ö. 1298) üzerinde bilhassa durmak gerekir. Vaki açıklamalarıyla, Tevrat'ta Hazreti Süleyman'a atıf edilen bazı Atasözleri arasında yakınlık ilginçtir. Amenemope «kendi ekmeğinle yetin», «kişi yalçın çamur ve samandan var edilmiştir, ilah onun yaratıcısıdır», «İlahın elinde fakirlik, mağazadaki zenginlikten üstündür» gibi açıklamalarıyla bir çok kuşakları heyecana getirmiştir.

Any (M. Ö. 1298-1235) bir kaptiptir ve oğlu Khonsutep'e hitap eder ve din, akıl, kudret ve adabı muâşeret ile ilgili açıklamalarda bulunur. Son o-

lark ta büyük rahip olan ve Yunanlıların Petosiris (M. Ö. 341-333) ve Mısırlıların Pedecusir olarak tanınan kişinin kabrindeki duvar yazıları üzerinde durmak gerekir. Bu kişinin tasavvufi yönü ilgi çekicidir ve kendisi aynen şöyle demektedir : «Ebediyet diyarına varabilmişsem, dünyada iyilik yaptığımdan ve ilahın çizdiği yolda kalbimin hoşlanmış olmasından ve bu yolu benimsemiş olmamdandır. Çocukluğumdan bu güne kadar her gece ilahın ruhu kalbimde yer almıştır, şafak sökünce de onun sevdiklerini yapmış ve gerçekleştirmişimdir».

Mısır halkının özellikleri

Düşünürün kişiliği ne kadar kuvvetli olursa olsun, açıkladıkları genellikle toplumun düşüncesi, görüşleri, yaşam tarzı ile ilgilidir. Bu nedenle Mısır düşünürlerinin yüzyıllar boyunca dile getirmeğe gayret ettikleri hususları daha iyi bir şekilde değerlendirebilmek için Nil vadisinde yaşayanların özellikleri üzerinde durmak ve bunları belirtmek gerekir.

Tarih yazarlarının açıkladıklarına göre Mısır halkı nikbindir, güler yüzlüdür, hayatı sever, hayattan zevk almak is-

ter, nizamı, intizamı benimser ve değerlendirir, intizam-sızlığa karşı düşmandır. Ölçülüdür, müvazenelidir ve ifradın her vechesinden kaçınır.

Eski Mısırda kişiler arasında ilişkiler ılımlıdır, ahenklidir, böyle olmasına da gayret sarf edilir.

Mısır halkı çalışkandır ve tenbelliğe karşıdır, ailesine bağlıdır, evine düşkündür, temizliğe kıymet verir.

Akılla ilgili açıklamalar

Tetkik edebildiğimiz muhtelif metinlerde aynı görüşler bir çok defa tekrarlanmakta ve aynı metinde bir konuya temas edildikten sonra, bir az ileride kısmen farklı ifadelerle avdet edilmektedir. Bazı açıklamalar yeterince aydın değildir. Ancak metinler dikkat ve ilgiyle izlendikte 4500 yıl önce dile getirilen önerilerin halen geçerliliklerini muhafaza etmekte olduğu görülmektedir.

Tarihçiler Mısır'da olduğu gibi Asur'da ve Yahudi uygarlığında da krallığın kuruluşuyla, akl-ü hikmetle ilgilendiğini ısrarla belirtmektedirler. Metinler bu görüşü teyid etmektedir.

Tetkik edebildiğimiz yazılarda sık sık kalpten bahis edilmektedir. Kişinin gerçeğe kalbiyle varabileceği hatırlatılmaktadır. Ancak kalb sözcüğü ile ne kasıt edildiği belirtilmemektedir.

Mısır düşünürleri adabı muşeret kurallarına riayetin gerektiğini açıklamaktadırlar. Bu önerilerin akıl ile ilgili olmadığı savunulabilirse de, konu üzerinde hassasiyetle durulduktaki, Mısır düşünürlerinin haklı oldukları benimsenebilir.

Tetkik konusu ettiğimiz metinleri 3 büyük kısımda değerlendirmek mümkün görülmektedir :

- 1 — Tanrıya karşı ödevler,
- 2 — Hükümdarın yükümlülükleri,
- 3 — Memurların ve bunlar meyanında kâtip diye adlandırılan kişilerin ödevleri, yaşam tarzları ve özellikleri.

Tanrıya karşı ödevler

Metinlerde tanrılara karşı ödevler üzerinde uzun uzadıya durulmaktadır. Ancak 3 nevi açıklamalarla bilhassa ilgileneilmekte yarar var :

1 — Genel olarak tasavvufi bir hareket, bir temayül gözükmemektedir. Tanrıların sevgilisi ve cennetliğini kazanmış olduğunu belirten Petosiris ilaha karşı yapılması gereken tavsiyeleri açıkladıktan sonra, şöyle demekten kaçınmamaktadır : «İçin, sarhoş olun, dünyada bulunduğunuz süreyi bayram günleri gibi değerlendirin, çünkü kişi gider, varlıkları yok olur».

Merikare ise şöyle demektedir : «Takip ettiğin yolda göremediğin ilaha karşı saygılı ol. Ayrıca maden ve kıymetli taşlardan yapılmış heykeline de hürmet et. İlah, toprak ve göğü insanlar için yarattı, suların hışmını onlar için teskin etti, nefes alabilmeleri için havayı yarattı. Kendi resmine uygun Kişiyi var etti. Her sabah gökte insanlar için kalkmaktadır. Beslenmeleri için nebatları, kuşları, balıkları yarattı». Any'de ilahi sırrın münakaşasından kaçınılmasını önerir.

2 — İlahın amaç ve maksadını bilmek mümkün değildir. Amenemope ilahın amaçlarının nufuz edilemeyeceğini, önünde eğilmenin gerektiğini, «ilahın insanların huzurunu eliyle yok edebileceğini» açıklar. Ayrıca şu hususu da belir-

tir : «nesiller birbirini takip eder durur, kişinin tabiatını bilen ilah gizli kalmakta ısrarlıdır. Yaratanın dileğine kimse karşı gelemmez, o her yerde, her zaman hakimdir». 3 — Kişi adaletin gerçekleşmesinde titiz davranmalıdır. Günah işlemeyenler ölümlerinden sonra Amenti'ye (cennete) varırlar. Adaleti gerçekleştirmeyen oraya asla varmaz, orada zenginle fakir arasında eşitlik vardır». Ve Petosiris görüşünü şu şekilde özetler : «Sağlam kalple ilahın yolunda yürüyen dünyadaki varlığını kuvvetlendirir». Ancak Amenemope de şu açıklamayı yapmaktadır : «Günahım yoktur deme, Tanrının elinde tam kâmil kişi yoktur ve önünde kusursuz hiç bir şey yoktur».

Yukarda özetlemeye gayret ettiğimiz dinsel görüşlerin hakim olduğu bir ortamda eski Mısırlıların anladıkları ve değerlendirdikleri akl-ü hikmetin inkişaf etmiş olması ilginçtir.

Hükümdarın yükümlülükleri

Devletin kuruluşu ve kraliyetin tesisiyle geniş bir memur kadrosunun luzumu husule gelmiş ve bu teşkilatın etkili ve tatmin edici bir şekilde fa-

aliyette bulunabilmesi için muayyen nizam ve kuralların vazı ve muayyen ilkelerin benimsenmesi gerekmiştir. Aklî hikmetin bu devrede geçerli olarak dile getirilmesi tesadüf eseri olamaz. Eşit duruma Yahudi uygarlığında da rastlanmaktadır.

Mısırda Milattan 2000 yıl önce iyi bir hükümdar olabilmek için her şeyden önce âdil olmanın, adaleti gerçekleştirmenin gerektiği belirtilmektedir. Merikare'ye babası aynen şöyle hitap eder : «Yaşam süresince adaleti gerçekleştir, ağlayanı teselli et, dul ve yetimi ezme, babasından kalan varlıklardan kişiyi mahrum etme, haklı bir neden olmadan yargıcı ödevinden alma», «haksız bir sebepten dolayı kimseyi cezalandırma, katliamdan kaçın».

Adaletin gerçekleşmesinin tek başına yeterli olmayacağı da ayrıca dile getirilmektedir. Hükümdar iyilik sever olmalıdır ve kötü hareketlerde bulunanları da cezalandırmalıdır. Ancak cezalar ilahi emirlere uygun olmalı ve indi hareketlerden, fevri kararlardan kaçınılmalıdır. Bu açıklamaların yanı sıra ilginç iki husus üzerinde ayrıca durulmaktadır : birincisi halktan fazla

talepte bulunulmaması istenmekte, ikincisi de kralın görüş ve düşünceleri hakkında toplumun açıklamalarda bulunabilme olanağının sağlanması lüzumu belirtilmektedir. Halkın düşünce ve dileklerinin nasıl tespit edilebileceği aydınlığa kavuşturulmamıştır.

Kralın yükümlülükleri açıklanırken şu önerilerde de bulunulmaktadır : «Unutma sabır iyi bir şeydir. Telkin edeceğin sevgiyle isim yap. Halkın refahını sağla». Krallık vasıfları arasında tedbirin önemine de işaret edilmektedir. Eski Mısır düşünürü görüşünü şöyle özetlemektedir : «Dürendişlik yılı uzatır».

Belirtilen öneriler geçerli kılındıkta «kralın ağzından çıkan sözün bir ordudan daha etkili olduğu» kabullenilmektedir. Krala ayrıca şöyle hitap edilmektedir : «Yaratıcı ol, bu suretle içini neşelendirirsin. Unutma erişilen yüz yıl akıl yaşıdır, akıl da göktedir», «kelama karşı gelme, o sana krallık mesleğinle ilgili tüm yasaları vermektedir. Düz yolda dimdik yürü, ilerle. İnsanoğluna yakışır şekilde hareket et».

Toplumun refahiyle ilgili tavsiyeler açıklanmakla beraber,

hükümdarın emri altında bulundurduğu kişilerin farklı olmadığı belirtildikten sonra da «dünya yüzünde yaşam çabuk geçer, günahkâr olmayan ne mutlu» sözcükleriyle de duyulan iç burukluk dile getirilmektedir.

Akıl sahibinin özellikleri

Mısır düşünürlerinin olgunlaşma yolunda ilerleyebilmek için vaki önerilerini bir kaç başlık altında toplamak ve bu suretle özetlemek mümkün gözükmektedir. Bununla beraber Amenemope'nin talebesine hitap ederken vaki açıklamalarını burada tekrar etmek isteriz : «Sözlerime kulak ver, zekânla onları yorumla, kalbinle onları tatbik et, ihmal edüp kalbinin eşliğinde sözlerimi terk edersen, iç huzurunu hiç bir zaman kazanamazsın».

Adalet

Düşünürlerin her şeyden önce dile getirdikleri konu adalettir. O kadar ki adaletin akl-ü hikmetin temel taşı olduğunu kabullendikleri benimsenebilir. Bu genel ilkenin güncel yaşamda gerçekleşmesiyle ilgili olarak şu hususlara riayet etmenin gerektiği açıklanmaktadır :

- Yasalara karşı gelme, şiddete kapı açma.
- Kudretine dayanarak başkasının malını alma, adaletin sınırları değişmez.
- Başkasının malına göz dikme, komşunu aç bırakma. Kendin için çalış, komşunun varlığını hesaba katma.
- Taşınmaz varlıkların mülkiyetine saygılı ol.
- Tarıma elverişli toprakların sınırlarına riayet et, en ufak bir parseli dahi dul kadının elinden alma.
- Terazinin kefeleri arasında müvazeneyi bozma, ölçülere hile katma, arsa ölçülürken doğruluktan ayrılma.
- Adalet tevzi edilirken dahi, fakirin korunmasında dikkatli olmak gerek.

Sevgi

Mısır düşünürleri insanlar arasında kardeşlik anlamını dile getirmemişlerse de, buna yaklaşmışlar ve sevgiye üstün değer tanımış ve kişisel ilişkilerde önemli yerini belirtmişlerdir.

Kalb (sevgi) kişinin mutlak hakimidir. Kalb ile kişi zapt

edilir. Haşin olmaktan kaçınılmalıdır. Çevrede yaşayanlara karşı lüzumsuz müşkül-pesent olunmamalıdır.

Kişinin dili, geminin dümeni-dir.

Yabancıyla kardeş olduğunu hiç bir zaman unutma.

Kimsenin kalbini kırma, korkutarak sonuç elde etme hevesine kapılma.

Yaralı kalbe tatlı söz, susamış kişiye ikram edilen su gibidir. Sözüyle kişi yükselir, alçalır.

İztırab içinde olsan dahi muhatabına karşı samimi ol, kalbinle dilini bir birinden ayırma.

Zayıfın korunması

Zayıfın lehine hareket et, toplum içinde refahı temine çalış. Fakirle ihtiyarı koru, sözle ve şiddet kullanarak tartaklanmalarını önle. Muvaffak olmamış kişi önünde muvaffak olanı alkışlama, cüceyi, sakatı alay konusu etme, müesses nizama karşı geldiklerinde dahi hunhar olma.

Yaşlıya karşı saygılı ol ve ona yardımcı ol.

Dula vereceğin cevapta sabırlı ol.

Zenginliğe önem vermeme
Zenginliğin kişi ilişkilerinde menfi etkisi belirtilmekte ve kişinin olgunlaşmasını engelleyebileceği benimsenmektedir. Bu konuyla ilgili bazı açıklamaların naklinde yarar var.

Tanrının elinde fakirlik, mağazadaki zenginlikten daha iyidir. Hüzün içinde zenginlikten, mutlu bir kalbe yenen ekmek daha lezizdir. Herkesin kaderi yazılıdır.

Servetinle sevinme, fakirlikle üzülme. Hırslı ve coşmuş olan düşman, rüzgarın etkisiyle aheste seyr eden sandalına çarptıkta, sen bir hiç olursun.

Elleriyle çalışanla, sana hediye ikram eden arasında ayırım yapma, fakirlik ayıp değildir.

Çalışmak

Yaşam boyunca faal ol. Zamanın iyi kullanılmaması tenkid konusudur. Faaliyet zenginliği yaratır, eksilmesiyle zenginlik te azalır, denmektedir.

İlimli kişisel ilişkiler

Toplum içinde yaşamın ahenkli ve ilimli olmasının gerektiğine Mısır düşünürleri

sık sık temas etmişler, kişinin ölçülü hareket etmesini ve ölçünün hiç bir zaman elden kaçırılmamasını ve gösterişlerden uzak kalınmasını önermişlerdir. Sözü yine düşünürlere terk edelim :

Aciz iken kudret sahibi olmuşsan, fakir olup zenginleşmişsen, kentte bayram kutlanırken sade ol, ilk sıraya geçme, kalbini sertleştirme, unutm ki ilahın bir yöneticisisin, muhatabın da sana en çok benzeyen varlıktır. Onunla arkadaş ol.

Muhatabınla konuşurken onu taciz etme, küçük düşürme, cehaletini yüzüne vurma, bilginle onu ezme.

Kavgazan biriyle karşılaştığında, sözünü kesme, aksi takdirde eşit görüşe sahip olmayan biriyle karşı karşıya geldiğinde kendine hakim olmadığımı ispatlamış olursun.

Hırslanmış olan kişi karşısında sükûnetini muhafaza et, luzumsuz yere karşı gelme, onu tahrik etme, cevap vermeden bir gece geçir, sükûna ermesi için ona olanak tanı. Hırslı olan kişiyle birleşme, ona hiç bir şey açıklama.

Kötü sözlerden dilini uzak tut. Hakem olarak çağrıldığında, sabırla muhatabını dinle.

Bir ihtilafa çözüm arandığında iki tarafın görüşleri değerlendirilmelidir. Açıklanan ve gizlenen hususlar dikkata alınmalıdır. «Kursağında sakladığı ile dilinin o an açıkladığını ayırt etmek» gerekir.

Kulak ver bu söze; düşündükten sonra konuşan iyilik sever kişi ilaha yakındır.

Münakaşalardan kendini uzak tut.

Herkese içini açma, sözlerinde ölçülü ol, ölçüsüz olanla birleşme.

İlah alçak gönüllü olanın mutluluğunu, asil soylunun saygınlıklarına tercih eder.

İyilik sevenin üstünde nazarlar toplanır, yalnız ol veya toplum içinde bulun, her zaman sana yakın olan kişiler bulunacak ve dileklerin gerçekleşecek.

İşitme yeteneği kıt olan kişiyle karşılaşınca konuşmanı kısıtla, sus, sükûtu muhafaza etmek evladır.

Sözlerinle muhatabını rencide etmeden kaçın. Senden korku duymasın. Muhatabınla konuşurken haklı olduğunu açıklamakta ısrarlı olma, cevaplarını kontrol et.

Zamanında müdahale et, sözlerin aydın olsun.

Geveze olma, kötü konuşana

açıklamalarda bulunmaktan kaçın, onları kötüye kullanabilir, onun ağzından çıkan da çevreye çabuk yayılır.

Hırslanmış üstadına cevap verme, kenarda kalmaya gayret et, sana sert hitap ederse de tatlılıkla cevap ver, kalbi bu suretle sükûna varacaktır. Varmak için acele etme, iyi yürüyen varır.

Kişinin dili geminin dümeni- dir, evrensel üstad da kaptanı- dir.

Aile ilişkileri

Hafif meşrep kadından kaçın. Şehvete kapılan, kadına tabi olur. Kadınların arkasından gitme.

Akıllı isen evini koru, karını sev, onu doyur, giyim ve kuşamını sağla, onu okşa, dileklerini yerine getir, ona karşı şiddet kullanma, ona kollarını aç, sevgini açıkla. Bu gibi hareketler ev sahibine şeref verir.

Evinde intizamı sağlayan eşine karşı sert davranma. Evde sağlanan intizam hayattır.

Kendine bir ev inşa et. Meskenin başkalarıyla paylaşılması ihtilaf ve garaza yol açar, bunu önle. Babam ve anamdan bir ev miras kaldı deme. Kalan varlığı kardeşinle taksime kalkıştığında, sana müstemilat düşer.

Anneye karşı sevgili ve saygılı olunması ve annenin gerek doğum, gerekse doğumdan sonra çektiği ızdırıp, katlandığı külfetlerin çocuk tarafından unutulmaması ilginç bir şekilde dile getirildiğini ayrıca eklemek gerekir.

Erkek evlat yetiştirmek

Mısır düşünürleri erkek evlat yetiştirme hususunda hassasiyetle durmuşlardır. Ancak muayyen metinlerde erkek evlat anlamına gelen öğrenci veya müritten bahis edildiği de görülmektedir. Bu nedenle erkek evlat terimine geniş anlam tanımakta isabet vardır. Genç kuşakların yetiştirilmesinde şu önerileri okumak mümkündür; «Eğer akıllı bir kişi isen, ilaha hoş görünen erkek evlat yetiştir, ondan sevgini eksik etme, ancak kötü hareketlerde bulunursa, sana karşı gelirse, kötü söz söylerse, ağzına vur».

Yaşam koşulları

Obur olma, dünyaya gelirken sana başka mutluluklar ihsan edilmiştir. İçkiden, sarhoşluktan kaçınmak gerekir.

Sözüne hakim olmayan, düşünme yeteneğini kayıp eden kişi, iğrençtir. Bu nedenle yemeğini, içmeni sınırla.

İsraftan kaçın, çok alıp az verme, ağır hakareti taltif etmeğe eşittir.

Mafevk madun ilişkisi

Mafevk ile madun arasındaki ilişkiler, Mısır düşünürleri tarafından hassasiyetle ve teferuatlı bir şekilde nizamlanmış bulunmaktadır. Büyüklere saygı, sadakat ve onların hareket tarzlarıyla ahenkli olmanın ve üst rütbeli kişi önünde eğilmenin gerektiği açıklanmaktadır.

İtaat

Kişinin mafevk önünde eğilmesine müvazi olarak itaatın da gerektiği ve üs sahibi olanın bu hususta kusur etmemesi belirtilmektedir. Hatta daha ileri gidilerek şöyle denmektedir : «İlahi sevmek itattır. Kalple, kişi zabıt edilir». «Dinlemek iyidir, konuşmak iyidir, ancak itaat üstün bir değerdir ve dinlemeği öğrenmiş kişiyi dinlemek çok iyidir».

Erkek evladın babaya itaati üzerinde ayrıca durulmaktadır.

Adabı muâşeret kuralları

Mısır düşünürleri adabı muâşeret kurallarına riayet edilmesinde ısrarlıdır ve bu gün teferruat telakki edilebi-

linecek bir çok hususlar üzerinde durmaktadırlar.

Özet

Eski Mısırda akılla ilgilenilirken bir felsefe açıklanmak istenmemiştir. Akıl bir yaşam tarzı, kişiliğin şekillenmesi olarak değerlendirilmiştir.

Akıl sahibi olan her zaman, her yerde nefesine hakim olup ölçülü hareket eden kişidir. Adaletin, ön planda değerlendirilmesine rağmen, ölçü anlamı içinde yer aldığı dahi kabul edilebilir.

Akıl sahibinin ikinci büyük vasfı muhatabına karşı sevgi beslemesidir. Tüm kişisel ilişkilerin temelinde sevginin varlığı aranmaktadır.

Akıl mertebesine erişebilmek için ayrıca hırslardan uzak, ahenkli bir yaşam sürdürmek gerekir.

Eski Mısır düşünürlerine göre Devlet idaresinde ve güncel yaşamda muvaffak olabilme sanatı olarak akılı tarifi etmenin mümkün olabileceğini tahmin etmekteyiz.

4500 yıl önce vaki açıklamalar güncel yaşantımızda dik-kata alındıkta, belirtilen öneriler üzerinde durularak gerçekleşmesinde azimli olunmakta yarar olduğu, kuşku götürmez bir gerçektir.

Tolerans Üzerine

Fikret ÇELTİKÇİ

Tolerans kavramı üzerinde bu güne kadar Mason Topluluğu içinde söylenmemiş söz kalmamış gibidir. Tolerans, Masonluğun belli başlı ilkelerinden biridir. Hemen hemen her Locada bir çok K. miz Tolerans üzerine konuşmalar yapmış, görüşler üzerinde tartışmalara katılmışlardır. Bir çok değerli Üstadın konuşmaları Mason Topluluğu içinde bastırılarak bütün üyelerin yararına sunulmuştur. Konuşmacılar genellikle toleransın tanımlamasını yapmışlar ve masonik yönlerini belirtmeye çalışmışlardır.

Biz, bu kez başka bir açıdan tolerans kavramını yeniden gözden geçirmek istegindeyiz. Bir kere daha hatırlatalım : Tolerans latince «Tolerare» sözcüğünden gelmektedir. Buna göre tolerans taşınabilecek yükün son haddini belirtmektedir. Taşınabilen yüke bir miktar daha eklemeye olanak yoktur. Aksi halde tahammül sınırı aşılmış olur, yükün altında ezilmek muhakkaktır.

Mühendislikte bu sözcük çok açık bir anlama ulaştırılmıştır. Mekanik bir sistemde bağlantı halinde bulunan iki parçanın boyutları belirli ölçüler arasında kaldığı sürece sistem tam bir uyum halinde kalabilir. Örneğin; her hangi bir milin belirli bir çaptaki

delik içinde sistemi düzen içinde tutacak şekilde döner halde kalabilmesi için belirli bir boyda ve çapının delik çapından gerekli boşluk miktarı kadar küçük olacak şekilde ve en çok ve en az iki boyut ölçüsü arasında olması istenmektedir. Böylece mil delik içinde rahat ve uygun bir halde dönebilmekte ve bütün sistem uyum içinde kalabilmektedir.

Toplum içinde, insanlar arasındaki ilişkilerde de bunlara benzer sınırlamalar kabul edilmektedir. Bu suretle toplum içinde belirli ölçüde sulh ve sükün sağlanmış olmaktadır. Burada, mekanik sistemlerdeki gibi, sayısal ölçüler belirtmeğe imkân yoktur. Ancak, «aklı selim» ile bazı kıstaslar öngörülebilmekte ve bunlar da çoğu zaman oldukça esnek bir durum arz etmektedir.

Tolerans kavramı çok eski zamanlarda da bilinmekte idi. Fakat bu günkü anlamda topluma mal edilmesi, nisbeten modern devirlerde gerçekleşmiştir denilebilir. Aslında bu sözcüğün halk arasında yaygınlık kazanması Luther'in «Reform» ile ilgili girişimlerinin sonunda olmuştur. Böylece, Tolerans kavramı ilk defa dinî dogmalar üzerinde kendisini hissettirmiştir. Kilisenin akla aykırı gibi gelen bazı dogmalarına karşı bir protesto hareketi ile birlikte beliren tolerans kavramı önceleri sadece dinî alanda kendini duyurmuştur. Zaman ile gelişmeler görülmüş ve gerçek anlamda tolerans kavramı 17. ve özellikle 18. yüzyılda genelleşmiştir. Böylece dinî alanlarda olduğu kadar siyasi alanlarda ve giderek her türlü fikir akımlarında da kendini göstermeğe başlamıştır.

Bu genelleştirmede hiç kuşkusuz İngiliz filozofu Locke'un büyük rolü vardır. Fakat Locke'un fikirlerinin Avrupa'ya tanıtılmasında Voltaire en büyük işi görmüş sayılır. Denebilir ki, esasen aydın çevrelerce benimsenmiş görünen bu kavramın, tutucu çevrelerin zaman zaman karşı koymalarına rağmen, halk arasında yayılması, kuşkusuz Voltaire'in yayınları sayesinde olmuş ve böylece fikir hayatında kesin şekilde yer almış bulunmaktadır. Tolerans sözcüğünden çıkarılacak anlamın tam olması gerekir. Yani herhangi bir hususta belirli sınırlar aşmamak şartıyla insan her zaman serbest ve özgür hareket edebilmelidir. Özellikle düşüncesinde insan çok geniş ölçüler içinde serbest kalabilmelidir. Oysa insanın düşünceleri, toplum içinde çeşitli dış etkiler altında kalarak şekillenmektedir. Bu şekillenmede ferdin ötesinde bir

kollektif ruhun etkisi bulunmakta ve fert buna karşı serbestçe karşı koyamamaktadır. Yani düşüncelerimiz böylece daha önceden hazırlanmış gibi görünen kalıplara uydurulmaktadır ki fert özgür hareket ediyorum derken belirli sınırlar içinde kalmaktadır. Bu hale karşı koymaya girişen bir kısım ferdin toplumun reaksiyonu ile karşılaştığı bilinir. Buna genellikle toplumun müeyyideleri - yaptırım veya frenkçesiyle sanksion - denilmektedir. Yani insan toplumun belirli kurallarına göre hareket etmek ve hatta düşüncelerini onlara uygun olarak düzenlemek zorunluğundadır. İşte tolerans kavramı burada kendisini hissettirmektedir. Toplumun ahlaki kavramları her türlü hareketlerin sınırlandırılmasına neden olmaktadır. Toplum içinde yaşamak zorunluğunda olan fertlerin toplum kurallarına uymak ve onun ölçülerine - daha doğru bir deyimle onun kendine özgü kıstaslarına - göre düşünmek ve hareket etmek zorunluğundadır. Burada hareket sözcüğüyle belirtmek istediğimiz her türlü mekanik hareketler olduğu kadar, söz ve fikir özgürlüğü ile ilgili bütün eylemler bahis konusudur. Bununla beraber bunların her birinde tolerans sınırlarını aynı ölçülerle saptamak mümkün değildir. Hele düşünce özgürlüğünün sınırlarını çizerek tolerans kriterlerini ortaya koymak çok, hem de pek çok güçtür. Böyle olmakla beraber toplum zaman ve mekân içinde bu hususta bazı kriterler aramaktan vazgeçmemiştir. Bu araştırmalar sonucu bulunan kıstaslar her zaman tatmin edici olmuş değildir. Ne var ki, toplumun her bakımından refahının sağlanması korunması ve yükseltilmesi kaygısıyla insanların doğal hak ve özgürlüklerine bazı sınırlar ihdas etmek zaruri olmaktadır. Böylece tolerans belirli ölçülerde sınır taşlarıyla çevrelendirilmektedir.

Maksadımız toleransı dış alemdeki görüntüsü üzerinde fikir yürütmekten çok, mason topluluğundaki uygulamalarından söz etmektir.

Söze başlarken belirtmek istediğimiz gibi, masonluğun en önemli ilkelerinden biri kuşkusuz tolerans ilkesidir. Her Mason, locada, her türlü fikir tartışmasına katılmakta ve düşüncelerini serbestçe belirtmektedir. Konuşurken, görüş ve inançlarını yansıtan sözcükleri mümkün olduğu kadar en doğru şekilde seçmeğe çalışır. Bunu yaparken spekülâtif masonluğun ilke ve kurallarına ve özellikle belirli kıstasları içeren Anderson Nizamnamesinin hükümlerine

rine göre hareket etmek zorundadır. Bu zorunluğu gerçek bir yükümlülük olarak daha masonluğa kabul edildiği anda yemin ile benimsemiş bulunmaktadırdır. Benimsenen bu kavramlar üzerinde mason tartişmasız kendi fikirlerine düzen vermek zorundadır.

Spekülatif masonluğun ilk kez örgütlenerek bir büyük loca kurma girişimine geçildiği tarihlerde İngiliz masonlarınca «tolerans» önemli bir ilke olarak kabul edilmiş iken, sonraları «solidarite» ilkesi yanında ikinci plna düşer gibi olmuştur. Kuşkusuz bu ilke ortadan kalkmış demek değildir. Ancak bir çeşit «Land Mark» mahiyetinde kabul edilen Anderson Nizamnamesinin bilinen hükümleri dolayısıyla düşüncelerin belirtilmesinde toleransa sınır konmuş gibidir. Daha doğrusu 18. yüzyıl boyunca bir çok tartişmalı devrelerden geçmiş olan masonluk İngiltere'de oldukça liberal bir tutumdan tamamiyle klerikal diyebileceğimiz bir gelişmeye ulaşmış ve bu andan sonra da artık herşey disiplinli bir düzen içine girmiş ve tartişmalar artık eskisi gibi tolerans gösterilerine ihtiyaç duymaz hale gelmiş gibidir.

Buna karşın kıt'a masonluğunda, özellikle Fransa'da, düşünce özgürlüğü hiç bir sınır tanımaz bir halde gelişme göstermiştir. Dolayısıyla localarda her fırsatta toleransa başvurulmuştur.

Pek tabiidir ki bu nisbette düşünce tartişmaları olan bir toplumda anlamsız ve bir ölçüde toplumun huzurunu kaçıran fikirler ileri sürüldüğü görülmektedir. Bunların bir kısmı maksatlı, amaçlı çevrelerin yaygınlaştırmaya çalıştığı kışkırtıcı türden fikirleri içermektedir. Bir bölümü de sr-i lisan türünden hatalı fikir beyanlarından ibarettir. Bu ikinci tür fikirleri ileri srmiş olan her akıllı mason özrünü belirtmesini bilir ve maksadını daha başka sözcüklerle ifade etmeğe yönelir. Fakat birinci tür düşünceleri ileri sürenler kuvvetli dış etkiler altında bulunduğu takdirde bunların mazeretleri hiç bir anlam taşımaz. İşte bu gibi hallerde düşüncelerin ifadesinde toleransın sınırlarını çok dar tutmak masonluğun öngördüğü bir icaptır.

Avrupa kıt'asının doğu bölümlerinde fikir tartişmaları bir miktar daha ölçüsüz dr, denilebilir. Bu itibarla tartişmalarda, konuşanların sık sık «toleransınıza sığınırım» gibi ifadelerle görüşlerindeki sertliğin mazur görülmesini diledikleri saptanmaktadır. «Madem ki fikir özgürlüğü ve söz özgürlüğü insanların temel hak-

larındandır, bu kabil sertliklerin de tahammülle karşılanması makul görülmelidir» denir. Halbuki, insanların sulh ve sükun içinde yaşamalarını amaçlayan masonların bu hususta çok temkinli ve her zaman kullanageldiğimiz deyimle, akli hikmetin rehberliğinde hareket etmeleri gerekir.

Aslında hiç kimsenin düşüncesine engel koymak mümkün değildir. Fakat bir kimsenin görüşlerine karşı çıkanların da serbestçe düşünebileceklerini önceden kabul etmek zorunluğu vardır. İşte bu nedenle toplum yaşantısında sulh ve sükunu sürdürebilmek için düşünceler arasında ne ölçüde zıddiyet bulunursa bulunsun, buların karşılıklı ve serbest ifade edilebilmesi için, fikirlerin ifade edilmeleri sırasında, ölçülü davranmak gerekli olmaktadır. Bu takdirde kimsenin «toleransa sığınmasına» neden kalmaz. Bu ise tam bir usululuk ve kemâl işidir. Belki zordur ama masonluğun aradığı da bu değil midir?

Özetlemek gerekirse, insanların düşüncelerine sınır koymak mümkün değildir. Ancak her düşünce olduğu gibi açıklandığında toplum içinde bazen küçümsenemeyecek ölçüde tartışmalara yol açabilir. Bu itibarla her fikrin belirtilmesinde yersiz tartışmalara ve hoşnutsuzluklara yer vermiyecek şekilde hareket etmek akıllılık ve kemâl işi olarak kabul edilebilir. Bu suretle tolerans gerçek anlamda bir düzen ilkesi halini alabilmektedir.

Tolerans kavramının arkasına sığınarak tartışmalara hiç yoktan sebep olan ifadelere yönelmek hakiki bir temel hak olmaktan uzaktır. «Hür locada hür düşünme» deyimini kuşkusuz güzel ve gerekli bir deyimdir. Şu var ki özgürlüğe herkes aynı ölçülerde sahip olabilmelidir. Böyle olunca tolerans gerçekten bir anlam taşıyabilir.

Dilerim ki, tolerans her zaman hür düşüncenin gerçekten koruyucusu olsun!

Viyanalı Mozart Birader

**FREDERICK SMYTH B. «Brother Mozart of Vienna»
Ars Quatuor Coronatorum, Vol. 87, 1974'den
özetleyen ve düzenleyen :
Mişel MARGULİES**

Son bir buçuk asırda Mozart'ın şahsiyeti ve müziği hakkında sayısız kitap yayınlanmıştır. Hatta çağının insanları arasında en uzun bibliyografyaya onun sahip olduğunu rahatlıkla iddia edebiliriz. Ancak pek az Masonik yazar, onlar da son senelerde olmak üzere, Mozart Biraderin Mason yönüne eğilmiştir.

Şüphe yok ki Mason Mozartı, insan Mozart veya müzisyen Mozarttan soyutlamak müm-

kün değildir. Ancak bu son iki yönü o kadar tetkik edilmiştir ki, bu çalışmanın ağırlığı Mozart Biraderin Masonluğu olacaktır.

Johann Chrysostom Wolfgang Theophilus (=Amadeus) Mozart, 27 Ocak 1756 tarihinde Avusturyanın Salzburg şehrinde doğmuştur. Dört yaşında piyanoda basit parçalar çalmağa başlamış ve ilk yayınlanan eseri, 8 yaşında bes-teleyip Fransa Kralının kızı

Prenses Victoire'a ithaf edilen keman ve piyano için iki sonat olmuştur. (K. 6 ve 7) Son eseri ise 5 Aralık 1791'de vukubulan ölümünde, henüz tamamlanmamış olan Requiem'dir.

Avusturya'da Masonluk.

Mozartın Masonluğuna geçmeden evvel çok kısaca, o devirde Avusturya'da Masonluğun durumuna bir göz atmakta yarar olabilir.

Avusturya İmparatorluğunda ilk Loca, 1726 senesinde Pragda kurulmuştur. Ancak Avusturya Masonluğunda en mühim olaylardan biri, 1731 senesinde Lorraine dükü Francis'in Lahey'de (Hollanda o devirlerde Avusturya İmparatorluğuna bağlı idi) tekris oluşu ve Kalfalığa terfi edişidir. Bu prens, tahtın varisi Maria Theresia ile 1736'da evlenmiş ve 1700 senesinde Hapsburg sülalesinin egemenliğindeki imparatorluğun başına geçmiştir.

Francis'in kayınpederi üzerindeki tesiri, 1738 Papalık Bul'unun Viyanada yayınlanmasını önlemesine rağmen, İmparatoriçe Masonluğa karşı idi. Birkaç kere anti-Masonik kararlar neşretmesine rağmen, bunların pek kaale alın-

madığı görülmektedir. Francis'in 1765'te ölümü üzerine oğlu Joseph II imparator olur, ve babasına olan saygısı dolayısıyla Avusturya Masonluğunda, kısa olmakla beraber rahat, güzel ve bereketli bir devir başlar. Joseph'in 1790'da ölümü Masonluk için acı bir darbe oldu. Kardeşi Leopold II tamamiyle Mason taraftarı olmasına karşın ancak iki sene tahtta kaldı. Oğlu ve varisi Francis II, koyu bir anti - Mason idi ve onun devrinde Localar 1794'de gönüllü olarak uykuya dalarlar ve bir sene sonra mesleğimiz resmen yasaklanır. Bundan sonraki olaylar konumuzun dışında kalır.

Mozartın Masonlukla İlk Temasları.

Mozartın Masonik ideallerle tanışması ve mesleğe katılması Avusturyada Masonluğun «pastırma yazı» devresine rastlar. Pek muhtemeldir ki, Krali Sanatın prensip ve kaideleri, Mozart daha henüz 17 yaşında iken, 1773 senesinde kendisine öğretilmiştir. O sene, Baron Tobias von Gebler' in yazdığı «Thamos, König von Agypten» adlı piyesin müziğini yazmıştı. Piyes Mısırdaki yer alır ve 18 sene sonraki Sihirli Flüte kaçınılmaz benzer-

likleri vardır. Günün Masonluğunun hümanist ve tolerans dolu fikirlerini belirtir. Mozartın, mistisizm ve ritüel dolu metni okuyarak tesir altında kalmasını, ve yazara sualler sorup cevaplarını dimağında hıfz etmesini düşünmek herhalde pek hatalı olmaz.

Mozart'ın Tekrisi

Mozart, 14 Aralık 1784 senesinde, Erdberg'li bir papaz olan Wenzel Summer ile birlikte «zur Wohltätigkeit» L.'sında tekris olmuştur.

Celseden dokuz gün önce gönderilen ve Locanın «zum rotten Krebsen» hanında toplandığını bildiren davetiyede şunlar yazılı idi :

«Teklif edilen : Kapellmeister Mozart. Önceki Sekreterimiz Hoffman B. Muh. Kardeş LL. tarafından teklif edilen bu üyeyi kaydetmeği unutmuş. Dört hafta evvel Muh. Bölge L.'sında teklif edilmişti, dolayısıyla Muh. Kardeş LL.'ın itirazı olmadığı takdirde önümüzdeki hafta kabulü için gereken adımları atmak istiyoruz.»

Kardeş LL. tabiri garipsenmemeli, çünkü o devirde Viyana'daki LL. birbirleri ile çok yakın temasta idiler. Ancak 2

Şubat 1783'te kurulmuş olan «Wohltätigkeit» çok küçük bir Loca olduğu için, 1781 senesinde kurulmuş olan ve artık iki yüz üyeye sahip «zur wahren Eintracht» L.'sı ile beraber çalışmayı hem uygun hem de ekonomik buluyordu. Böyle hallerde Wohltätigkeit KK.'i imza defterine ziyaretçi diye imza atarlardı.

İkinci Derece

Çırak olmasından ancak on gün sonra Mozart «Eintracht» L.'sını tekrar ziyaret etti ve iki hafta sonra da Kalfalığa terfi etmek üzere ziyaretini tekrarladı. O celsenin tersimatında ilgili bölüm şöyle :

«Kalfa ve Çırak L.'sı açıldıktan sonra Avusturya Lömbardiyasındaki Como doğumlu, Krali ve İmparatorluk Belgioso Piyade Alayında Yüzbaşı, 34 yaşında, Jozef oğlu Vincenz Marki Canarisi Birader ve Wolfgang Mozard (aynen) Birader uygun merasimle İkinci Dereceye terfi ettirildiler. Birincinin talebi Brünn'deki «zur aufgehenden Sonne» ikincisinininki ise «zur Wohltätigkeit» Muh. LL.'ından gelmiştir.»

Mozart bundan sonra «Eintracht» L.'sının birkaç celsesini takip eder ve dost çevresi-

nin genişlemesinden memnurluk duyduğu görülür. 28 Ocak celsesinde Joseph Haydn'ın tekrisi planlanmıştı. Ancak mazereti dolayısıyla, eski dostu ve meslekdaşının bu celseye gelememesi Mozart'ı hayal kırıklığına uğrattır. 11 Şubat tarihine ertelenen bu tekrisin yapıldığı celsede Mozart'ın hazır bulunduğuna dair bir kayıt bulunamamıştır.

Salzburg'dan ayrılması ve bilhassa evlenmesi yüzünden Mozart ile babası, Leopold Mozart, arasında bir soğukluk doğmuştu. Yine de, iki ay sonra, 6 Nisan tarihinde, oğlunu görmek için Viyanaya geldiği bir sırada, Leopold Mozart'ın «zur Vohltätigkeit» L.'sında tekrisi yapılır. Babası ile arasındaki buzları çözmek için, Mozart'ın bu konuda Haydn'ın yardımlarını istemiş olması mümkündür. 16 Nisanda Leopold Mozart Kalfalığa terfi eder. Mozart'ın «Gesellenreise» (Kalfanın Yolculuğu) müziğini bu maksatla bestelediği sanılmaktadır. Salzburga dönmesi gerektiğinden, Leopold Mozart acele olarak 22 Nisanda da Üs.'liğe terfi ettirilir.

Mozart'ın Üs.'liğe terfii hakkında kayıt bulunamamıştır. Ancak, bütün Masonik kariyeri boyunca Kalfa olarak kal-

mış olması pek düşünülemez, ve Üs. olup birçok celseye devam ettiğini rahatlıkla kabul edebiliriz. Nitekim, 4 Nisan 1787'de babasına yazdığı bir mektubun muhtevasından, her ikisinin de aynı Masonik mearasime tabi tutulduklarını ve bundan önemli dersler aldıklarını anlaşılmaktadır :

«Yakından tetkik edildiğinde, ölüm, yaşamamızın hakiki amacı olduğuna göre, son yıllarda bu en hakiki ve samimi dostla yakın ilişkiler kurdum ve görüntüsü benim için artık korkutucu olmaktan çıkmış, sükûnet verici ve teselli edici olmuştur. Ölümün, hakiki mutluluğumuzun kapısını açan anahtar olduğunu (ne demek istediğimi biliyorsun) öğrenme fırsatını bana bağışladığı için Allahıma şükranlarımı sunuyorum.»

Leopold mektuplarında Masonluğundan hiç bahsetmez, hatta patronu Başpiskoposun korkusundan olsa gerek, Salzburg'da bunu büyük bir sır gibi saklamıştır.

Kronauer Albümü

Viyanalı Millî Kütüphanesinde çok ilginç bir imza defteri mevcuttur.

(Nationalbibliothek Nr. 209 979-A) Bu defter «B. Kronauer tarafından, kıymetli ve sev-

gili Biraderler ve Franmasonlar. 5783» diye ithaf edilmiştir. Buradaki B. harfi brother (birader) niyetinedir, çünkü Kronauer'in isim baş harfleri «J. G.» idi. Zamanımızda mektep çocuklarının tuttıkları hatıra defterlerine benzer bu defterdeki birçok bilinen Masonun yazı ve imzaları arasından, İngilizce olan bir tanesi bizi ilgilendirir :

«Sabır ve ruh sükûneti, hastalıklarımızın tedavisine, bütün tıp sanatından daha fazla katkıda bulunur.»

Bu yazı imza olarak şöyle biter :

«Viyana, 30 Mart 1787. Samimi dostunuz ve Kardeşiniz, Viyana vadisinde «zur neugekrönten Hoffnung» L. sı üyesi, Wolfgang Amadé Mozart.»

Mozartın İngilizce yazmış olması şöyle izah edilebilir. Kendisi koyu bir Anglofil idi ve o devirde Viyanada bir «Anglomanya» modası başlamıştı. Herhalde Mozart da İngiltereye ikinci bir ziyaret planlamakta ve İngilizcesini ilerletme çalışmaları içinde idi.

Mozartın Ölümü ve Matem Celsesi.

Mozartın ölüm döşeği sahne-

leri ve ölümünün sebepleri üzerinde durmıyacağım. Sayısız yazar bu konuya büyük ilgi duymuştur. Katolik dininde ölmüştür, ancak Masonluğa üyeliği yüzünden, başucuna bir papaz getirmekte zorluk çekilmiştir.

Tabutu mezara götürülürken hiç bir dostunun orada bulunmadığı ve mezarının yerinin bilinmediği konusunda çok söz söylenmiştir. Kötü hava şartları bir ölçüde rol oynamışsa da şunu hatırlamamız gerekir;

O sıralarda kıta Avrupası ve bilhassa Avusturya koyu bir rasyonalizm ve utilitarianizm dalgası altında çalkalanıyordu. Bunun bir tezahürü de şatafatlı cenaze törenlerine karşı çıkma olarak belirmişti. Dinî merasimden sonra ruhu taşımış olan zarfı onore etmek gerekli görülüyordu.

«zur neugekrönten Hoffnung» L.'sının müteakip celsesinde, Üçüncü Dereceyi takiben, bir Matem Celsesi aktedildi. Kitap ve libretto yazarı Karl Friedrich Hensler Biraderin okuduğu konuşmadan bazı kısımları şöyle idi :

«K.U.M., Kardeşlik zincirimizden en kıymetli ve en sevgili halkalarından birini

koparmayı arzulamıştır. Onu kim tanımazdı? Onu kim takdir etmezdi? Onu kim sevmezdi, kıymetli Mozart Kardeşimizi.

Daha birkaç hafta evvel, aramızda olarak, Mabedimizin takdisini sihirli müziği ile şanlandırıyordu.

Mozart'ın ölümü sanat için yerine konulmaz bir kayıptır. Daha çocuk iken meydana çıkan yeteneği onu, zamanımı-

zın harikalarından biri yapmıştır. Avrupanın yarısı onu takdir eder, büyükler onu sever ve bizler ona «Kardeş» derdik»

Bu konuşma, bilahare Mozart'ın Masonik faziletlerini öven bir şiir ile beraber basılarak yayınlanmıştır.

Mozart'ın Mason olarak tarihimizde belirli bir iz bıraktığı hakkında hiç şüphe kalmamıştır.

Güney Afrika'daki Masonluğun Tarihçesi

Derleyen : Günen İPEKÇİ

Güney Afrikada masonluğun ilk günlerini anlamak için o günlerde Güney Afrikayı anlamak lazım. Avrupadan Hindistana giden deniz yolunun bu önemli noktasında Hollanda Doğu Hindistan Şirketinin kurduğu bir liman olan Kaapstad (Bugünkü Capetown) gemicilerin bir uğrağı olup çok ufak bir Avrupalı nüfusu vardı. Bunların ekseriyeti şirketin memurlarıydı ve herkesin geçimi şirket ve deniz trafiğine bağlıydı. Memurlar geçici bir müddet için tayin edildiklerinden ve kasaba halkı da az olduğundan loca kurmak için kafi birader yoktu.

Ancak Hollandada masonluk çok ilerlemiş olduğundan gelen gemilerde biraderler bulunuyordu ve bunlar şehirde buluşurlardı. Hatta biraderlerin Valinin sarayında toplandığı hakkında bir efsane dahi var.

İlk mason locasının kuruluşu Abraham Chiron biraderin şehre 1769 yılında tayininden sonra imkân dahiline girdi. Faal bir mason olan bu birader şehre tayininden sonra bir loca kurulması

İçin çalışmalara başlamıştı. Hollanda Büyük Locası kaymakamı Abraham van der Weijde birader 1772 de şehre geldi. 24 Nisan 1772 günü şehre ayak basar basmaz biraderleri toplantıya çağırdı. Onun idaresinde 2 Mayıs'ta on biraderin yaptığı toplantıda loca görevlileri seçilmiş ve diğer formaliteler yerine getirilmiştir. İki gün sonra bir geçici berat verdi ve 5 Mayıs'ta «De Goede Hoop» adında locanın beratı için Büyük Locaya istidası yollanmış ve ertesi yıl nisanda 1 Eylül 1772 tarihli berat verilmiştir. Locanın ilk üstadı muhteremliğine Chiron birader seçilmişti. Locanın kuruluş ve isat merasimi hakkında bir kayıt olmadığı gibi ondan sonraki yıllarda da isat kaydına rastlanmamakta ve loca görevlilerinin seçilir seçilmez vazifeye başladıkları tahmin edilmektedir. Bu loca Güney Afrikada bir müddet yegane loca olarak çalışmış ve 1781 yılı Nisanında Hollanda ile İngiltere arasında çıkan savaş dolayısıyla limana gemi gelmemesi ve zaten düşük olan üye sayısının yetersizliği dolayısıyla faaliyetine bir müddet ara vermiştir. Bu çalıştığı müddet zarfında bilhassa kasabaya gelen biraderlerin çalışmasını temin ettiği gibi gemi personelinin tekris ve terfilerine de yardımcı olmuştur.

1786 yılında kente tayin edilen François Reynier Duminy biraderin gelişi masonluğun tekrar canlanmasına sebep olmuştur. 1790 yılından sonra locanın tekrar çalıştığı söylenirse de 1794 yılına kadar kayıda rastlanmaz. 24 Haziran 1794 de De Goede Hoop locası tekrar faaliyete geçmiştir. 1800 yılından sonra iki loca daha kurularak ilk defa bir artış görülmüştür. Bu arada savaş sonrası Güney Afrika İngilterenin hakimiyetine geçmiştir.

Güney Afrikanın İngiltere ve Hollanda arasında idare değiştirmesi sonucu İngiliz Büyük Locasına bağlı localar kurulmaya başladı. Bundan sonra da bir İngiliz Büyük Locasına bağlı Bölge Büyük Locası kuruldu. Aynı şekilde İskoçya ve İrlanda Büyük locaları da birer Bölge Büyük Locası kurdular ve bu şekilde 19. yüzyılın başında Güney Afrikada Hollanda Büyük Locasının Bölge Büyük Locasıyla beraber dört bölge büyük locası çalışmaya başladı. Bu durum bugün dahi devam etmekte olup sadece Hollanda Bölge Büyük Locası Güney Afrika Büyük Locasının kurulmasıyla ortadan kalkmıştır.

19. yüzyılın başından bugüne kadar Güney Afrikada masonluk ancak ekonomik ve bazı dahili politik sebeplerle görülen iniş ve

çıkışlar dışında mühim bir olay olmamış ve masonluk zamanla gelişmeye devam etmiştir.

Bir Güney Afrika Büyük Locasının kurulması için ilk defa 1875 yılında bir teklif yapılmışsa da localar tarafından rağbet görmemiştir. Bu teklif daha sonraları 1886 ve 1892 yıllarında da yapılmışsa da yine bir sonuç alınamamıştır. Ancak 1962 yılında 90 loca birleşerek Güney Afrika Büyük Locasını kurdular. Bundan sonraki yıllarda Güney Afrika masonluğu gittikçe gelişmiş ve 1980 yılı sonunda 123 locada çalışan 4151 kardeşten oluşmaktadır. Bu localar 4 Bölge Büyük locasına ayrılmış ve 11-78 üyeden ibarettirler. 75 kentde localar bulunması dolayısıyla üye sayısı çok düşük görülecek loca sayısı az değildir. Bu arada şunu belirtmek masonluğun kardeşliğini belirtmek bakımından bu localar arasında ırk ayrımının en yüksek olduğu Güney Afrikada iki zenci locası vardır. Güney Afrika tarihi bakımından çok mühim bir olay olan bu localardan biraz bahsetmek isterim. Amerikan zencilerinin kurduğu gayrimuntazam Prince Hall masonluğuna bağlı iki Güney Afrika Locası, Capetown'daki Ethiopia ve Kimberley'deki St. Patrick locaları aynı zamanda bazı beyaz biraderler de almışlardı. Bunlardan kalan bazı beyaz biraderler Güney Afrika Büyük Locasına müracaat ederek masonik durumlarını sormuşlardı. Bu iki loca bütün masonluktan ayrı ve uzak olmalarına rağmen çalışmalarını bugüne kadar sürdürmüşlerdi. Hatta Ethiopia locasının üstadı muhteremliğini yapmış bir birader sonraları İngiltere Bölge Locasına bağlı bir locaya geçmiş ve sonradan Güney Afrika Büyük Locasına bağlı bir locaya üye olmuş ve bugün iki locada da bir eski Üstadı Muhterem durumunda bulunmaktadır. Bu iki loca çok yüksek masonik ölçüler kullandıkları için bugüne kadar gelebilmişlerdi. Memleket kanunları beyazlarla zencilerin birarada toplanmalarını yasaklar. Bu bakımdan beyaz masonların zenci masonlarla buluşması imkânı yoktu. Ancak uzun yıllar uğraşma sonrası Güney Afrika Büyük Locası hükümetten zenci masonlar için loca kurma iznini aldı. Kanunlarda bunun için değişiklikler yapıldı. 19 Kasım 1977 günü De Goede Hoop locasının mabedinde 40 küsur zenci Prince Hall locaları üyeleri büyük locanın Güney Vadisi eski bölge Büyük Üstadı ve görevlileri tarafından masonluğa kabul ediliyorlardı. İki Prince Hall locası eski beratlarını merkezlerine iade etmişlerdi. Tekris töreninden sonra bu yeni biraderler Kaapstad

locası tarafından ikinci dereceye geçirildiler. Ondan sonra bütün biraderler, beyaz ve zenci, bir arada öğle yemeğine oturdular. Yemekten sonra De Goede Hoop locası yeni biraderlerin üçüncü dereceye yükseliş törenini yaptı. Bundan sonra bu iki locanın kuruluş merasiminin yapılmasına sıra geldi ve başta Büyük Üstad olduğu halde görevliler Perseverance ve Phoenix localarını kurdular. Ondan sonra iki locanın Üstadı Muhteremleri isad edildi ve onlar da localarının görevlilerinin isadını yaptılar. Bundan sonra da merasimin sonu olarak akşam yemeği yendi ve ilk defa olarak beyaz ve zenci masonlar eşleriyle beraber birarada bir yemek yediler. Bu Güney Afrika için hakikaten tarihi bir andı.

Şimdi de biraz Güney Afrikadaki felsefi derecelerin tarihinden bahsedelim. İlk felsefi loca Güney Afrika masonluğunun kurucusu sayılabilecek olan Chiron birader tarafından 1775 den önce kurulduğu tahmin edilmekte ve Şubat 1775 de bir ziyaretçinin kabulüyle mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu loca berat alamamış ve hakiki olarak ilk felsefi loca 1792 de kurulan St. Andre d'Afrique locasıdır. Ondan sonra diğer felsefi derece obed-yansları da kurulmuştur. St. Andre d'Afrique Elu ve Ecossais derecelerini veriyordu. Sonradan Rose Croix derecesini de vermeye başladı. 1851 de De Goede Hoop'un kurduğu Rose Croix locasıyla birleşti. 1800 yılında bir Kadosh şapitri kuruldu ve 1847 yılına kadar faaliyette bulundu. 1811 yılında Kadosh şapitri bir Orient et L'Epee şövalyeleri şapitrinin kurulmasına izin verdi. Bu şapitri 1839 dan sonra çalışmalarına ait kayıt bulunmamaktadır. Ayrıca 1813 yılında De Goede Hoop locasının kayıtlarında bir Maitre Parfait locasından bahsedilir. Bu locanın idaresi hakkında Kadosh şapitri hak iddia etmiş ancak sonuç alamamıştır. 1840 yılında bütün şapitri aynı tersimat defterini kullanmaya başlamışlar ve 1851 de şapitri Hollanda beratı alınca Fransız beratlarını iade etmişlerdir.

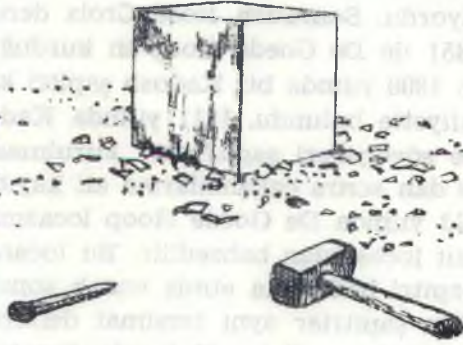
1817 de yapılan bir müşterek toplantı o günkü felsefi dereceler durumunu gösteriyordu. Elu ve Ecossais şapitri, L'Orient et L'Epee şapitri, Rose Croix şapitri ve Kadosh şapitri. Maitre Parfait derecesi Elu'nün üstünde ve Orient et L'Epee'nin altında sıralanıyordu. 1851 den sonra bütün felsefi dereceler Hollanda Büyük Locası tarafından verilen bir berat gereğince ve müştereken çalışmaya başlamışlar ve halen de böyle devam etmektedir.

ler. Ancak İngilizlerin Royal Arch derecesi Güney Afrikada da aynen tatbik edilmekte olup Güney Afrika Büyük Locasına bağlı olarak çalışmaktadır.

Bibliyografi

The Lodge De Goede Hoop, Locanın 200. kuruluş yılı dolayısıyla çıkarılan tarihçesi

Güney Afrika Büyük Locası yıllıkları

ÜNLÜ MASONLAR :

Manuel Murillo Toro (1816-1880)

Wessel. M. Lans
Çev. Tarık GÜNER

Manuel Murillo Toro, 1 Ocak 1816 tarihinde Colombia'nın Tolino eyaleti Chaparral şehrinde dünyaya gelmiştir.

Hukuk tahsilini tamamladıktan sonra politikaya atıldı ve kısa zaman sonra Radikal Liberal Parti'nin lideri oldu.

1840 da, yine bir Mason olan Cumhurbaşkanı Jose Ignacio de Marquez'e karşı düzenlenen bir darbe'ye karıştı.

Yine bir Mason olan Cumhurbaşkanı Jose Hilario Lopez hükümetinde 1849 da Dış İlişkiler Bakanı oldu. Ertesi yıl yerini Maliye Bakanı ile değiştirdi.

Din adamlarının etkinliklerinin kısıtlanması, zencilere bağımsızlık verilmesi, Politik tartışmalara serbesti getirmesi, adı suçlarda mahkemelerde jüri müessesesinin kurulması gibi reformların gerçekleştirilmesinde Lopez hükümetlerinde en etkin bakan olarak çalıştı.

1864'ten 1866'ya ve 1872'den 1874'e kadar «Kolombia Birleşik Devletleri» nin iki kez Cumhurbaşkanı olarak çalıştı. Birinci Cumhurbaşkanlığında ülkesine Telgraf servisini getirdi. İkinci Cumhurbaşkanlığından da Senato daimi üyeliğine getirilmek üzere ayrıldı.

di. 26 Aralık 1880'de Bogoto'da öldü.

14 Şubat 1850 de, 11 numaralı «Estrella del Tequendama» locasında Masonluğa ilk adımını attı. 1852 de onu aynı locada «Koruyucu» görevinde görüyoruz. 1858 de Bogoto'da 16 No. lu «Filantrophia Bogatana» locasının kurucuları arasında yer almıştır. Daha sonraları 24 Haziran 1859 da «St. John Günü» vesilesiyle düzenlenen özel bir törende kendisine, Locasının «Şeref

üyesi» payesi verilmişti. «St. John Günü» törenini yöneten Thomas Cipranio de Mosquera aynı locanın kurucularından ve ilk Üstadı Muhteremi idi.

Kolombia devleti o'nun adına bir çok pul çıkartmıştır. Scott kataloğunda bunlar, Colombia 510, 514, 618, 889C, Uçak C.469 numaralarda görülmektedir.

Philatelic Free Mason bülteni, Mayıs/Hazran 1982.

Sahir ERMAN

✱ 30. Avrupa H.B.A. leri Konferansı toplandı :

30. Avrupa H.B.A. leri konferansı 6-9 ekim 1982 tarihinde İstanbul'da toplandı. ABD Güney ve Kuzey Jüridiksyonları, Fransa, Türkiye, Belçika, İsviçre, Hollanda, İtalya ve Almanya'nın delegeleri, İran'ın müşahit, Kanada ve Avusturya'nın dostluk kefilleri ile katıldıkları, İsrail'in rapor gönderdiği, Yunanistan, Finlandiya, Lüksemburg ve Brezilya'nın mazeret bildirdikleri Konferans, Türkiye HBA Mukbil Gökdoğan K. in başkanlığında 7 ekim 1982 günü saat 10 da Sheraton otelinin Merhaba salonunda çalışmalarına başlamış ve 8 ekim 1982 günü akşamı son bulmuştur.

Türkiye B. L. B. Ü. Şekür Ökten K. in de Başkanlık Divanında yer aldığı konferansın açılış merasiminde, resmî diller olan İngilizce ve Fransızca olarak Şanı Yüce Kur'an zikredilmek suretile dua okunmuş ve sırasile ABD Güney Jüridiksyonu HBA Henri Clausen K., Fransa Y. Ş., ABD Kuzey Jüridiksyonu HBA Maxwell K., Belçika HBA M. Verbist K., Neş'et Sirman K., İsviçre YŞ B. Hâtibi Jean Grenier K., Mehmet Fuat Akev K., Kanada HBA

Walter Mortlock K., Faruk Erengül K., Federal Almanya HBA Kurt Hendrikson K., Fikret Çeltikçi K., Ziya Umur K., İsrail HBA Reuven Trostler K. ve Türkiye HBA Mukbil Gökdoğan K. tarafından hazırlanan raporlar sunulmuştur.

Uzun uzun alkışlanan raporlardan sonra, çeşitli delegeler söz almıştır.

Bu arada teşkil edilen Hemşireler Komitesince yabancı hemşireler ağırlandı, İstanbul'un tarihi önemi haiz yerleri gezdirilmiştir.

7 ekim 1982 gecesi HBA Mukbil Gökdoğan K. tarafından diğer HBA ler Sheraton'da, HBA Kaymakamı Sahir Erman K. tarafından da diğer delege ve müşahitler Süreyya Restaurant'ında ağırlandı, 8 ekim 1982 gecesi Hilton'da Pek Sayın B. Ü. Şekür Ökten K. tarafından yemek verilmiş, 9 ekim 1982 günü bütün delege, müşahit ve eşlerinin katıldığı bir gezinti yapılmış ve aynı gece de yine Sheraton'da HBA Mukbil Gökdoğan K. tarafından gala yemeği tertip edilmiştir.

Delege ve müşahitler 10 ekim 1982 pazar günü İstanbul'dan çok iyi intiba ve hatıralarla ayrılmışlardır.

Avrupa HBA 30. İstanbul Konferansı gerek çalışmaların seviyesi ve yoğunluğu ve gerek Kardeşlik bağlarının daha da perçinlenmesine yol açan toplantı ve gezintiler dolayısıyla temayüz etmiş ve bütün katılanlarca Türkiye YŞ hararetle tebrik edilmiştir.

31. Konferans tarihi 1984 Haziranı; yeri de Brüksel (Belçika) olarak karara bağlanmıştır.

* Danimarka Televizyonu aleyhine açılan dava sonuçlandı :

«Danimarka B. L. ile Danimarka Devlet Radyo-Televizyonu arasında yedi yıldan beri sürmekte olan dava nihayet ve iyi bir şekilde sonuçlandı.

1975 yılında Danimarka radyosu «Gizli Danimarka» adını taşıyan bir televizyon yayınında bulunmayı programlamıştı. Bu yayında en büyük rolü Masonluk almakta idi. Başlangıçta B. L. bu

programa katılmağa çağrılmış ve idealleri ve tarihi gelişmesi ile birlikte masonluk hakkında objektif ve tarafsız bir fikir vermek maksadı güdülmüştü. Ancak gerçek maksadın Masonlukla alay edilmek ve Masonluğu küçük düşürmek olduğu çabucak anlaşılmıştı. Bunun üzerine B. L. geri çekilmiş ve bu yayınlara hiç bir ilgisinin bulunmadığını açıklamıştı. Buna rağmen televizyon yapımcıları düşünceyi açıklamak hürriyetini ileri sürerek tahrik edici bir program yapmışlardı. Bütün L. lar onlara kapanınca da, sahte malzemeler kullanmışlardı.

B. L. buna karşı sert protestolarda bulunmuşsa da, fayda vermemişti. Program hazır olup yayınlanacağı sırada, kanun yollarına başvurmak zorunlu olmuştu. Mahkeme yayının durdurulmasına karar vermişti. Danimarka Radyosu bu karara karşı Copenhag Yüksek Mahkemesine müracaat etmiş ve iki yıl sonra bu müracaatı kabul edilmişti. Bu sefer B. L. Yargıtaya başvurmuştu. Bütün bu süre zarfında yayının durdurulması kararı kalkmamıştır. Nihayet ve bu kararın üzerinden yedi sene geçtikten sonra, Yargıtay 3 haziran 1982 de son kararını vermiştir.

Yüksek Mahkeme 9 a karşı 11 reyle televizyon programının Masonluğun özel hayatına (**privacy**) karşı haksız bir tecavüz olduğuna hükmetmiştir.

Televizyon programı bundan böyle TV veya başka bir vasıta ile yayınlanamayacaktır. Orijinal filmle kopyaları imha edilecektir. Dava masrafları Danimarka Radyosuna yüklenmiştir.

Böylece, iyi biten her şeyin iyi olduğu bir daha anlaşılmıştır.

(Frimurer Maddeler - Danimarka B. L. yayın organı - Eylül 1982 - s. 4-5)

✧ **California B. L. nın durumu :**

California B. L. B. Sekreteri Robert A. Kilinger K. in 1981 yılı sonunda kaleme aldığı rapora göre bu B. L. ya bağlı L. ların sayısı 635, üye sayısı da 193.134 tür. 1977 yılına nisbetle L. sayısında 31 üye sayısında da 357 azalma görülmüştür.

(California Freemason, Yaz 1982, 109-110).

✱ **İsviçre B. L. B. Ü. nın Mesajı :**

«Masonluğu hümanizmle bir tutmak yanlıştır. Masonluk her şeyden önce spiritüel bir araştırmadır ve ritüellerimiz birer öğretim vasıtasıdır. Çünkü ritüeller, masonik sembolizm sayesinde, hakikatin araştırılmasında tâkip edilecek yolu bize gösterirler.

Bu araştırmadan hiç bir mason vazgeçemez. Gerçekten manalarını bulmayı bilmezsek sembollerimiz dilsiz kalırlar. Şu halde semboller, gözlerimizi açmasını becerdiğimiz ölçüde bize ışık verirler. Arayan bulur..... çok kere zihni tembellik yüzünden bizi karanlıklara gömen sargıları koparmak ve ışığı görmek zordurdayız... Dante'nin sözlerini hatırlayınız : «Kendi tohumunuza (menşeinizi) düşünün -Hayvanlar gibi yaşamak için değil fakat fazilet ve bilgi sahibi olmak için yaratıldınız».

(Alpina, s. 2).

✱ **Büyük sayılar :**

Oregon Freemason dergisinde çıkan bir yazısında Louis C. King K., kayıtsızlıkları dolayısıyla, L. ya devamda tembellik gösteren K. leri sert bir şekilde tenkit etmiştir. King K., devam ve yardımların gerek kendileri ve gerek L. lar için faydalı olacağını belirtmekle beraber, L. ların yeni üye alırken daha dikkatli davranmalarının da gerekli olduğunu ve büyük sayıların her zaman hayırlı sonuçlar vermediğini de ifade etmiştir.

(Masonic Square, Haziran 1982, 85).

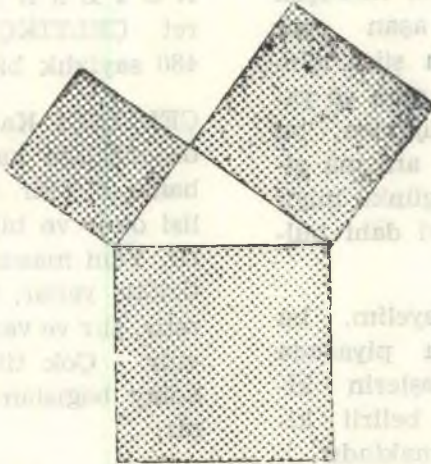
✱ **Yaş bir sınır teşkil etmez**

«Avustralya'da Queensland vâdisinde 189 numaralı Kingroy L. Ü. M. liğine 84 yaşındaki G. Ivins K. seçilmiştir. 1923 te tekris edilmiş olup şimdiye kadar 2. Nazırlıktan başka bir vazife kabul etmemiş olan ve ritüeli gayet iyi bilen bu K., karşı koymasına rağmen, ekim 1981 de Ü. M. liğe getirilmiştir. Ivins K. özel hayatındaki işini de idame ettirmektedir.»

(Masonic Square, Haziran 1982, 85).

* Belçika'da «Chevalier Ramsay» Locası

«Geçenlerde 4 numaralı «Chevalier Ramsay» Locasında üyeler ve kalabalık sayıda ziyaretçi Kardeşler, ilgi çeken bir törene katıldılar. Locanın Üs. Muh.'i İlhan Karademir K., Ethem Karaaslan K.'i bu törende tekris etmiş ve Ethem Karaaslan K. de, Şanı Yüce Kur'an üzerine yemin etmiştir. Tekrisi müteakip, Locanın onur üyesi olan Cyril Batham K. tarafından İngiltere Büyük Locası (Antient) hakkında bir konuşma yapılmıştır. NATO merkezi Fransa'da iken bu ülkede kurulmuş olan «Chevalier Ramsay» Locası, bilâhare Belçika'ya intikal etmiş olup, bu ülkedeki onuncu yılını da kutlamıştır. Loca bu münasebetle, Belçika Muntazam Büyük Locası Büyük Üstadı Charles Wagemans K. ile diğer Büyük Görevliler tarafından resmen ziyaret edilmiştir». (Masonic Square, Eylül, 1981, s. 131).

Türkiye Masonluğunda Bir Kitap

Abdurrahman ERGİNSOY

Masonluk hakkında ikibuçuk yüzyıldır yüzünü aşan eser yayınlanmıştır. Bu süre içinde Türkiyede var olan ve yaşayan Masonluk içinden bu yüzünü aşan eser arasına giren eser sayısı bugünkü bilgilerimize göre elliye dahi bulunmamaktadır.

Hemen şunu söyleyelim, bu eserlerin pek çoğu piyasada yoktur, bazı kardeşlerin kitaplıklarında veya belirli kitaplıklarda bulunmaktadır.

İşte bu boşluk içinde iken, sonunda değerli bir esere kavuştuk : **H Ü R M A S O N - L U K T A R İ H İ N D E N**

N O T L A R ... yazarı : Fikret ÇELTİKÇİ Kardeşimiz. 480 sayfalık bir kitap.

ÇELTİKÇİ Kardeşimiz 1931 de mesleğe katılmıştır. Yabancı dil bilir. Ama asıl önemlisi okur ve bildiklerini aktarır. Yani masonik görevini titizlikle yapar. Öğrenir ve öğretir, alır ve verir, sever ve sevilir. Çok titizdir, ciddidir, kolay bağışlamaz, zor beğenir.

MİMAR SİNAN L. sınıfın 6 sayılı yayını olan bu eser, başlıca üç bölüme ayrılmıştır :

1 — Dünyada Masonluk,

2 — Yüksek Dereceler - Eko-
sizm,

3 — Türkiye’de Masonluk.

Bu kitap, yazarın yarım yüz-
yıllık masonik hayatında bi-
riktirdiklerinden süzölmüş bir
eserdir. Aktardığı bilgiler en
doğru saydığı, güvendiği eser-
lere dayandırılmıştır. Maso-
nik hayatının bilgi ve olayla-
rını, kendi yaşadığı halile, o-
layları yaşayanlardan öğren-
diklerini ve daha önceden geç-
miş olaylardan aktarılanları
ise olabildiğince gerçek bilgi
ve belgelere dayanarak bize
ulaştırmaya çalışmıştır.

Çeltikçi Kardeşimiz, «İnsan-
lar yüzyıldanberi dini ve siya-
sî kavgalardan çok çekmiş-
lerdir. İşte böyle bir dönemde
yeniden canlandırılmış olan
Masonluk, ferdin ve toplumun
salâhına yarayacak olan en
uygun ve süreklilik göstere-
bilecek olan ahlâk kurallarını
araştırmaya koyulmuş ve bun-
ları saptamaya çalışmıştır.
Yeniden canlandırılmış olan
Masonluğa takılan (Speküla-
tif) adı, bu nedenle almıştır
denebilir.» diyerek bize Spe-
külatif Masonluk deyimini
en güzel ve geçerli bir şekilde
anlatmaktadır.

Ve yine «Masonik mükellefi-
yetlerin samimiyetle kabul

edilmiş olmasının karakter
üstünlüğü ile mümkün oldu-
ğu» ifadesi, Masonluğun yüce-
liğini çok güzel bir şekilde
açıklamaktadır. Böylece «Ma-
sonun iyi ahlaklı, iyi şöhet
sahibi, belirli bir seviyenin
üstünde bir kültüre malik bu-
lunması, dürüst ve samimi ol-
ması şartları ortaya çıkmış-
tır» ve devamla «insan sevgi-
sini ön planda tutan Mason-
luk sâliklerinin tolerans sahi-
bi olmalarını, gerçek bir di-
siplin içinde insanlık hayrına
çalışmalarını ister. Bu çalış-
malara katılacak olanlardan
ilk şart olarak İNANÇ sahibi
olmalarını öngörür. Mason-
luk hiçbir İNANÇ sahibi ol-
mayanların iyi iş göreceğin-
den emin değildir» diye yazar.
Kitap bize Mason olabilme
koşullarını, Masonluğun ne
olduğunu, ne yapmak istedi-
ğini açıklayan örnekler ver-
mektedir. Anderson Nizam-
namesinin Mükellefiyetler
maddeleri çok ince ve güzel
tahlillerle açıklanmış, Mason-
luğun üniversalliğini ve Ma-
sonun görevlerini belirleyen
açıklamalarla tamamlanmış-
tır.

İngiltere-İskoçya ve İrlanda
Masonluklarının doğup geliş-
meleri, Avrupada Masonluğun
doğuşundan önceki tarihsel
olayları, Haçlı seferleri, Din

kavgaları özlü bir şekilde ve sonra Fransadaki Masonluğun gelişmesi geniş ve ayrıntılı olarak, bölümler halinde, kadın masonluğu da dahil olarak, günümüze kadar anlatılmıştır.

1948 uyanışını, locaların Yüksek Şura tarafından kuruluşunu, özellikle Ünitelerin kuruluşunu, onların çalışmalarını, o dönemin mücadelelerini, İstanbul ve Ankara Büyük Localarının kurulma mücadelelerini, dikkatle okunacak ve ibret alınacak bilgi doluğu içinde güzel ifadelerle dile getirmiştir.

1909 da Yüksek Şura ve Meşriki Âzam arasındaki bağımlılıkla başlıyan terslik ve uyarısızlığın 1948 den sonra da devam ettirilmesi savaşının gerçek hikayesini bütün kardeşlerimin dikkat ve ibretle okumalarını öneririm.

Çeltikçi Kardeşimizin bu satırları içinde Türk Masonluğunun geçirdiği çetin dönemleri kapsayan tarihi bilgileri, masonluğun kendi türünde tek kuruluş olduğunu, nasıl

ikibuçuk yüzyıldır yaşadığını ima eden dersler alınabilecek ilkelerin, düzen-intizam fikrinin ve evrenselliğin bilgileri, bu mücadelede rol almış bir kardeşimizden aktarılmış olarak öğrenmek gerçekten değer taşımaktadır.

1960'dan sonraki dönemde Konsekrasyon yine öğretici bir dille bize aktarılmıştır. 1965 olayını, Düzenli Büyük Locamızın kuruluşunu ve daha doğrusu düzenli hâle getirilişini ve Düzenli Yüksek Şûramızın reorganizasyonunu, yine içinde yaşamış bir kişi olarak Çeltikçi kardeşimiz derin bilgisi çerçevesinde bize dersler de vererek ilgi çekici ifadelerle aktarmaktadır.

Bu değerli eserin takdimini, Allen E. Roberts K. in Mesleğimiz ve Sembolleri kitabını tanıtmak için Mukbil GÖKDOĞAN K. imizin Alphonse Cersa K. den yaptığı çevirideki sözlerle bitirmek istiyorum: «Bilgili bir Mason her zaman daha iyi bir Masondur -genç ya da yaşlı- ve bu kitap meslek'in ve felsefesinin daha iyi anlaşılması ve takdir edilmesi için değerli bir katkıdır.»

Localarda Verilen Konferanslar (HAZİRAN, EYLÜL, EKİM — 1982)

İSTANBUL

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İdeal	S. Halit Kakiıç	«Mitraizm'den Masonluğa»	11.10.1982
Ülkü	Hasan Balin	İnsanın madde ötesi	21.10.1982
Hürriyet	Erol Gürsoy	Masonluk ve Masonlar	21.9.1982
»	Aktan Okan	İnsanın yaratıcılık özelliği	12.10.1982
Atlas	Yakup Baruh	Grafiklerle Masonik semboller	13.10.1982
Müsavat	Ziya Umur	Nur-u Ziya Sokağı	17.9.1982
Ahenk	Argun Berker	Budizm'de bir tekris töreni	22.9.1982
Erenler	Nedim Erağan	Sembollerle müzik	17.9.1982

LOCA	KONUŐMAGI	KONU	TARİH
Ülke	İbrahim Tamer	Masonun ailesi içindeki vazife ve mesuliyetleri	14.9.1982
Humanitas	E. Atabek Hem.	Göz Sembolizması	4.5.1982
Hulus	Vassılios İstavropulo	Masonik çalışma hakkında	6.10.1982
»	Yani Karamiti	Doğuş - Yaşam - Ölüm	20.10.1982
Devrim	Fahir Tezcan	Eflatun'dan sevginin öyküsü	15.9.1982
Pınar	Erenman Hem.	İnsanlar Arasındaki İlişkilerin gelişmesinde kadının yeri, masonik yaşantıya etkisi	25.5.1982
Sevenler	Raşıit Ata	Çile - Tefekkür hücresi	8.10.1982
Üçışık Abdurrahman Erginsoy		Günümüze kadar Türkiye Masonluğu (II. bölüm)	31.5.1982
Özlem	Davut Berker	Türkiye'de Masonluğun tarihi (III)	21.6.1982
»	Mustafa B. Tanören	Anılarla Avni Karabece K.	20.9.1982
Başak	Zafer Kural	Sayılarla altı aylık çalışmalarımız	23.9.1982
Piramit	Nilüfer Erköse	Beethoven K. in 9. senfonisi	4.6.1982
Burç	Sami Day	Amerika'daki Mason Locaları	4.10.1982
»	Sedat Toydemir	Mevlevi'likte tekris, eğitim ve semboller	18.10.1982
Nilüfer	Algun Çifter	Loca ve Mabed; Dünyü, Bugünü ve sembolizması	21.9.1982

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ANKARA			
Uyanış	Erol Güllü	Masonluk tarihi	3.9.1982
»	Ünal Yüzbaşı	Çıracık Avadanlıkları	3.9.1982
»	Sadi Bayram	Fütüvvet, Ahilik ve Masonluk ilişkileri	17.9.1982
Yükseliş	Necdettin Eş	Mutluluk	16.9.1982
İnanış	Orhan Tan	Disiplin	28.6.1982
»	Orhan Tan	Doğa, İnsan ve Toplum	13.9.1982
»	Servet Eyüpgiller	Masonluk ve Mevlâna	20.9.1982
Bilgi	Celâl Songu	Landmark'lar hakkındaki düşünceler	15.9.1982
»	Ünal Tümer	Masonik görevlerimiz üzerine	6.10.1982
Yıldız	Nadir Elçi	Çırağın masonik notları	23.9.1982
Üçgül	Alpay İzbirak	«Günümüz Türk düşüncesinden Masonluğa»	8.9.1982
Çağ	Can Barkın	İngiltere, Fransa ve Almanya'da Masonik hareketler	26.5.1982
Çağ	Salih Kaya Sağın	Divan Edebiyatında Masonik görüşler	8.9.1982
İlke	Aydemir Öztürk	I. Derecenin felsefesi	10.9.1982
Atanur	Ahmet Erdem	Masonik öğretinin biçimsel öğelerinin bazılarına ilişkin yorumlar	13.9.1982

İZMİR

Nur	Necip Aziz Berksan	Masonlukta iç ve dış âlem	26.10.1982
Promethee	M. Besimzade	Masonluk ve eğitim	6.10.1982
Ümit	Mete Şar	Aklın serüveni	8.10.1982
Manisa	Hikmet Özdizlay	I. Derece Ritüeli Felsefesi	6.10.1982

KURULUŞ YILDÖNÜMLERİNİ İDRAK EDEN LOCALAR

VADİSİ	LOCASI	KURULUŞ TARİHİ
İSTANBUL	HULUS	25.10.1961
»	MÜSAVAT	26.11.1950
»	LİBERTAS	29.11.1952
»	DEVİRİM	1.12.1962
»	FREEDOM	18.12.1961
»	S. DOSTLAR	29.12.1958
ANKARA	BİLGİ	7.10.1951
»	ÇAĞ	22.11.1969
»	İNANIŞ	29.11.1951
»	ÇANKAYA	23.12.1961
»	BARIŞ	25.12.1954
»	DİKMEN	25.12.1954
İZMİR	GÖNÜL	1.10.1955
»	İRFAN	1.10.1955
»	ÜMİT	1.10.1955
»	EGE	5.12.1981
MANİSA	MANİSA	11.11.1977

MİMAR SİNAN Dergisi için gönderilecek yazılar hakkında ricalarımız :

- 1 — (DIN A 4) TSE 21x29.7 cm. boyunda yazı kâğıdı kullanınız.
- 2 — Makina ile seyrek satır yazınız,
- 3 — Biri orijinal olmak üzere, iki nüsha gönderiniz.
- 4 — Yazı'nın adını ve tarih koymayı unutmayınız.
- 5 — Kendi adınızı ve adresinizi de, hemen yazı adından sonra sıralayınız.
- 6 — Tercüme ise, yazı sahibinin adı ve nerede, hangi tarihte yayınladığı,
- 7 — Telif ise, faydalandığınız ana kaynakları da, yazının sonunda bildiriniz,
- 8 — Altı sayfayı aşan (200 kelime) yazıların ayrı sayılara bölünmesi mümkündür; sakıncası varsa, onu da bir ek notla bize hatırlatınız.
- 9 — Bir iki mısra'dan fazla şiire yer vermeyiniz.
- 10 — Resim varsa, iyi çekilmiş, siyah beyaz, parlak kâğıda ve 6x9 cm. (dahil) den büyük ölçütlü resimler gönderiniz. Çizgi şekiller için de siyah çini mürekkebi ve şeffaf resim kâğıdı kullanınız.
- 11 — Basılmayan yazılar geri verilmez.
- 12 — Muhabere Adresi : Mimar Sinan, Nuruziya Sokak 21 Beyoğlu, İstanbul'dur.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI — SOYADI	DOĞUM YERİ TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	EBD. MEŞ. İNTİKAL TARİHİ
Pars Akın	Eskişehir, 1947	3.10.1973	Piramit	2.6.1982
Teoman Oğuzutku	Ankara, 1939	3.12.1969	Eylem	14.6.1982
Mustafa Gürsel	Manisa, 1913	31.5.1965	Barış	25.6.1982
Ethem N. Irmak	Ankara, 1951	2.10.1981	Uyanış	20.7.1982
Albert Kurtaran	İstanbul, 1922	25.6.1951	Libertas	3.8.1982
Süreyya Yücel	Çarşamba, 1892	28.5.1954	Ahiler	7.8.1982
Nesim Kazes	İstanbul, 1917	6.12.1969	Humanitas	10.8.1982
Kemal Tan	Hatay, 1917	8.12.1964	Doğuş	23.8.1982
Harun Çiprut	Edirne, 1894	1926	Hisar	24.8.1982
Ali Şahinkaya	Samsun, 1910	10.6.1954	Gönül	30.8.1982
Erol Türker	İstanbul, 1930	31.10.1975	İrem	7.9.1982
Tayfur Oral	İstanbul, 1910	9.11.1970	Şefkat	18.9.1982
Nihat Öktem	İstanbul, 1911	23.6.1955	Hisar	17.10.1982
Mithat Fenmen	İstanbul, 1915	27.6.1950	Üçgül	19.10.1982

Ebd. Maş.'a intikal eden kardeşlerimize Ev.'in U. M.'ndan sonsuz mağfret ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ — HER ŞEY YAŞAR

«Mithat Fenmen, üstün terbiyesi, kibar davranışı, tevazuu, hoşgörü ve sakin bir ruh hali içinde konuşmasını ve dinlemesini bilen, güven dolu, candan bir Mason ve kardeş idi. Başta, Batı Dünyasınca da takdir edilmiş olan ünlü konçertosu ve daha başka yapıtlarıyla aramızdan ayrılan Mithat Fenmen kardeşimiz, Maltepe camiinde yapılan görkemli bir dinsel ayrılık merasiminden sonra, sol kolunda meslekî irfan yapıtlarıyla dolu keşkülü ve sağ elinde de, son yapıtı olan « M A B E T T E D U A » sı ile, mâbetlerin en ulusuna ve onun yaratıcısı uluların en ulusu Yüce Mamar'ın huzuruna yolcu edildi.

Ne mutlu «bu kubbe'de bir hoş sada» bırakıp gidenler ne mutlu!»

N. C. AKKERMAN

1000
 1010
 1020
 1030
 1040
 1050
 1060
 1070
 1080
 1090
 1100
 1110
 1120
 1130
 1140
 1150
 1160
 1170
 1180
 1190
 1200

1210	1220	1230	1240
1250	1260	1270	1280
1290	1300	1310	1320
1330	1340	1350	1360
1370	1380	1390	1400
1410	1420	1430	1440
1450	1460	1470	1480
1490	1500	1510	1520
1530	1540	1550	1560
1570	1580	1590	1600
1610	1620	1630	1640
1650	1660	1670	1680
1690	1700	1710	1720
1730	1740	1750	1760
1770	1780	1790	1800
1810	1820	1830	1840
1850	1860	1870	1880
1890	1900	1910	1920
1930	1940	1950	1960
1970	1980	1990	2000

1000 1010 1020 1030 1040 1050 1060 1070 1080 1090 1100 1110 1120 1130 1140 1150 1160 1170 1180 1190 1200

1210 1220 1230 1240 1250 1260 1270 1280 1290 1300 1310 1320 1330 1340 1350 1360 1370 1380 1390 1400 1410 1420 1430 1440 1450 1460 1470 1480 1490 1500 1510 1520 1530 1540 1550 1560 1570 1580 1590 1600 1610 1620 1630 1640 1650 1660 1670 1680 1690 1700 1710 1720 1730 1740 1750 1760 1770 1780 1790 1800 1810 1820 1830 1840 1850 1860 1870 1880 1890 1900 1910 1920 1930 1940 1950 1960 1970 1980 1990 2000

1000 1010 1020 1030 1040 1050 1060 1070 1080 1090 1100 1110 1120 1130 1140 1150 1160 1170 1180 1190 1200

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

CONTENTS

5. Message from the Grand Master ..... Şekür OKTEN
9. A Complex Question in the World of
Freemasonry and Thoughts on its
Scientific Aspects from the Point of
view of Activism. II ..... Naki Cevad AKKERMAN
18. Letters from N. C. Akkerman ..... Mimar SİNAN
22. Intelligence in the universe ..... Faruk ERENGÜL
33. Wisdom in ancient Egypt ..... Reşat ATABEK
43. On tolerance ..... Fikret ÇELTİKÇİ
48. Brother Mozart of Vienna ..... Mişel MARGULİES
54. Freemasonry in South Africa ..... Günen İPEKÇİ
59. Manuel Murillo Toro ..... Tarık GÜNER
61. Currents events ..... Sahir ERMAN
66. A book in Turkish
Freemasonry ..... Abdürrahman ERGİNSOY
73. Talks given in Lodges ..... Mimar SİNAN
75. In Memoriam ..... Mimar SİNAN

Adress : 25, Nuruziya Sokağı - Beyoğlu/İSTANBUL

Year 1982

No. 46